

Vestmannen

Nr. 6

Bergen, 20 august 1993

9. årgang

Målreisingi byggjer på valfridom

Alt Aasen vraka måltvang og ynskte tevling og fritt val

«Vegen fram for Aasen-sambandet og Aasen-lina», var tittelen som Roar Madsen hadde sett på fyredraget sitt til årsmøtelyden i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet i Gimle i Bergen den 12. juni. Alt Ivar Aasen slo fast at den norske målreisingi må byggja på yvertyding og valfridom på like vilkår, sa Madsen. Me ynskjer ikkje måltvang. Og målrørsla er ingi imperialistisk rørsla, slik sume hev hevda. Me reiser målet *innanfor grensone til nasjonen*, i motsetnad til imperialismen som vil flytta desse grensone lenger utetter.

Avslagslina ei gravferdsslina

Avslagslina i målarbeidet i dag er fyrebuing til eigi gravfred, heldt Roar Madsen fram. Han fann mangt nedslåande i dagsens stoda, men det hender òg positive ting, t.d. i skulen med målklassor på barnestegget i Oslo og Bergen. Og tilnærningslina er no marginalisert og hev mist all kraft. Det er aukande vilje til å arbeida kvalitativt med målet, medrekna i mange miljø i Noregs Mållag. Det er slett ikkje radikalt i dag å driva med målblanding.

Brigde på range premissar

Tidlegare målblandings-ideologar medgjev no at Gustav Indrebø hadde rett, og at tilnærningsbrigdi i nynorsk i 1938 og seinare bygde på villfaringar og range premissar. Argumentet deira no er at det er for seint å byggja upp att det som er skamfare!

Uppgåver for Aasenfolket

Roar Masen kom inn på uppgåvone til Aasenfolket, og han la vekt på at for oss er det viktig å vera eit ideologisk sentrum. Han lufta tanken um eit sumarkurs i klassisk nynorsk, gjerne i Volda/Ørsta og knytt til Aasen-naamnet. Me må snu det som finst av pessimisme til optimismen, og freista skapa breide alliansar m.a for å få burt tilnærningsparagrafen for Norsk språkråd.

Aasen-sambandet må taka sikte på å vera

Roar Madsen

ein større samskipnad med eit meir aktivt styre. Kanskje let det seg gjera å få ein sivilarbeidar? Det er slett ingi oppgåva å tevla med Noregs Mållag. Tvert um bør me styrkja samarbeidet med Noregs Mållag og Norsk Målungsdom der dette let seg gjera. Det må førast ein forsonleg tone andsynes andre målfolk.

Jostein Krokvik

Heiderslagsmenn

Etter årsmeldingane for Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag hev samskipnadene desse heiderslagsmennene:

Aasen-sambandet: Gerhard Garatun-Tjeldstø, Bergen, Inger Indrebø Eidissen, Oslo, Eigil Lehmann, Fana.

Vestlandske Mållag: Gerhard Garatun-Tjeldstø; Eigil Lehmann; Alv Askeland, Utne, Harald Bolstad, Voss; Trine Reknes, Bergen; Jostein Krokvik, Fiskabygd; Johannes Revheim, Indre Arna; Sverre Hausberg, Askvoll; Ludvig Jerdal, Bjørgvin; Sigurd Sandvik, Halsnøy Kloster.

Det nye styret i Ivar Aasen-sambandet

Årsmøtet i Aasen-sambandet 1993 godtok samråystes framlegg frå det gamle styret um ny styresamansetjing:

Formann: Jon Askeland (attval); Sigurd Sandvik (attval); Hans Olav Brendberg (ny); att frå fyrr (ikkje på val): Roar Madsen; Helge Liland.

Varamenn: Inger Indrebø Eidissen; Eigil Lehmann; Bodil Haug; Gunnar Gilberg; Bård Eskeland.

Kassastryrar: Torolv Hustad (attval).

Ettersynsmenn: Stein-Eirik Foss; Frøydis Lehmann (attval).

Styre i Vestlandske Mållag

Etter årsmøtet 1993 i Vestlandske Mållag er styret slik ihopsett:

Formann: Svein E. Kvamsdal, Volda (attval). **Kassastryrar:** Olav Urdal, Tysnes. Ingebjørg Gilberg, Bergen, Helga E. Mehli, Kvinnherad (attval). Lars Bjarne Marøy, Bergen (ny, etter Ingjald Bolstad som bad seg friteken). Frå fyrr stend Torolv Hustad og Ellen Vabø.

Varamenn: Alv Askeland; Eigil Lehmann; Haldor Slettebø; Olav Bakken; Bodil Haug; Sveinung Ones.

Ettersynsmenn: Asbjørn Opdal, Harald Dalland.

Tankekorn

**Range vegen verd ikkje
rett, um endå mange
fylgja honom.**

*Norsk ordtøkje etter
Ivar Aasen*

Frå årsmøti i Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag

Årsmøti i Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag vart haldne i Gimle midt under Festspeli i Bergen på ein fin vårlaurdag, den 12. juni. Sjølvé årsmøteformalitetane vart som vanleg avgreidde serskilt for kvart lag, med formennene Jon Askeland og Svein E. Kvamsdal på møteleidarplass i kvar sin tur. Møtelyden var elles samla heile tidi.

Minnord

Inger Indrebø Eidissen sa minneord um Ingeborg Hoff som slokna ved påsketider i år. Deretter mintest Ludvig Jerald nokre kjende menn som hev gjenge burt sidan siste årsmøtc: Gustav Hantveit, Ivar Bjørø, Johan Henrik Bollmann, Ola Løset og Halvdan Vinjevoll.

Vanlege årsmøtesaker

Utfallet av vali prentar Vestmannen annan stad. Frå årsmeldingane saksar me at både lagt hev gjeve tilskot til Norsk Bokreidingslag, Aasen-sambandet dessutan til Vestmannen. Lagt hev sendt fyreteljingar um målbruk til Meteorologisk Institutt, NRK og Fokus Bank, og det vart sendt ut fråsegn som tala for at invandraran med nynorskupplæring måtte få eksamensuppgåvor i same målformi.

Til opplysing nemner me at Ivar Aasen-sambandet skal vera landsdekkjande og hev med beinveges innmelde lagsfolk, Ivar Aasen-ingen i Oslo, Norsk Bokreidingslag og serlag i

Vestlandske Mållag som frå gamalt strekkjer seg yver Vestlandet nordetter t.o.m. Sunnmøre.

Norrønalaget Bragr

Det kom fram spørsmål um *Norrønalaget Bragr* som hev lege nede etter Conrad Clausen fall burt i 1990. Conrad Clausen var siste leveåri sjølvé drivkrafti i dette sermerkte laget som aldri hadde nokor stormengd av lagsfolk. Laget var sers verksamt og gav m.a. ut ei rekka fine og knøtna bøker i lummeformat, diktboekar, smakfullt innbundne. Siste boki kom i 1988, titeldiktet «Songen um klokka» av Schiller i Ivar Aasens umsetjing er viktigaste lutten av innhaldet.

Det vart no vedteke å beda Vestmannalaget freista å reisa upp att det tradisjonsrike Norrønalaget Bragr, som hev ei lang soga. Det vart skipa 1906, og hev venteleg liggjande eit verdfullt boklager. Vonleg kjem Bragr på fote att!

Garatun-Tjeldstø-manus

Ludvig Jerald helsa frå G.M. Garatun-Tjeldstø som ikkje hadde høve å vera til stades. Garatun-Tjeldstø hev liggjande fleire uprenta boklege manuskript, og det vart gjort til ei uppgåva for styri i Vestlandske Mållag og Aasen-sambandet å syta for at manuskripti vert ivaretakne, då helst med tanke på seinare utgjeving.

Song og kunstnarleg innslag

Møtet i Gimle tok til med allsong - alle dei 11 versi av Aasen-diktet «Millom bakkar og berg». Og til slutt song møtelyden «No livnar det i lundar» (Blix). Dertil hadde Bodil Haug eit triveleg songinnslag - ei folkevisa og Blix-songen «Dagsens auga sloknar ut» til ein tone som berre eit fåtal kjende frå tidlegare. Eit fint innslag.

Ivar Eskeland um målodlingslag

Ivar Eskeland kom med ei orientering til møtelyden um tankar som hev vore uppe um eit nytt målodlingslag. Han hadde òg med fyreblis framlegg til lover og fyrsegner for det påsikta laget, som i tilfelle er tenkt å ha akademiform med innväldelagslemer og avgrensa medlemstal. Noko vedtak vart ikkje gjort.

Knapp tid

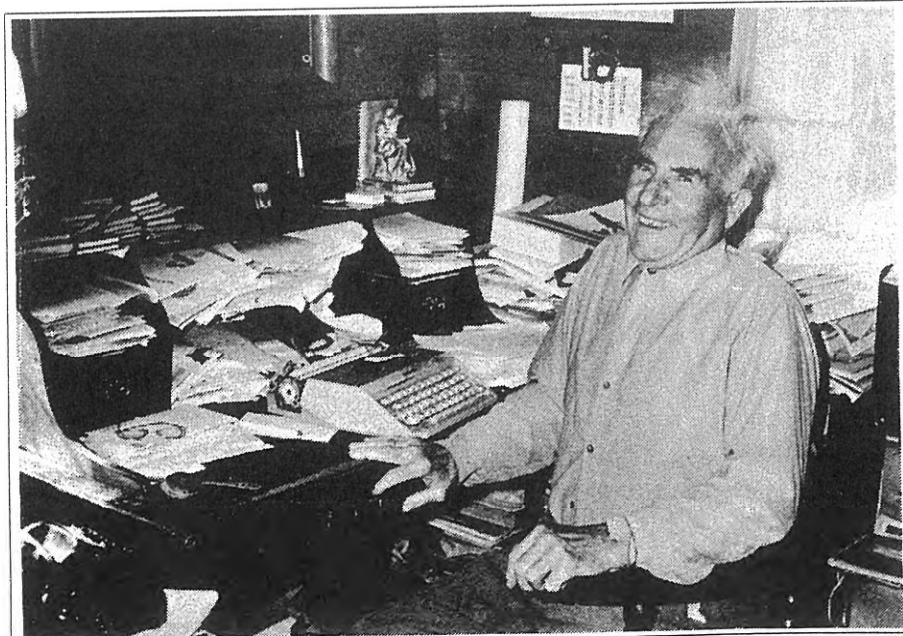
Fleire gonger på årsmøtet var det upptakt til ordskifte, stundom både forvitneleg og friskt. Det laga seg jamvel til eit lite meiningsbyte um i-mål og a-mål. Det vekkande årsmøtefyredraget til Roar Madsen skulde vera eit framifrå godt grunnlag for utdjuping i eit prinsippordskifte, men det må segjast at den tilmelte tidi var for knapp.

Jostein Krokvik

Knut Horvei - eit 100 års minne

I august i år er det 100 år sidan bonden og diktaren Knut Horvei vart fødd. Og i heimegrendi hans vil dei minnast denne sermerkte idealisten og vismannen. Laurdag 28. august vert det skipa ei minnestemna, med program både på Bolstadøyri i Vossaveldet og på Slottet, det staselege huset som Knut Horvei bygde på fedragarden sin, eit stykke ifrå det gamle heimehuset. I bakken nedanfyre stend huset som skalden Olav Nygard bygde seg. Han fekk tuft av Knut Horvei, og timber frå Horvei-skogen.

Millom alt som Knut Horvei var med på, attåt at han skreiv sogeskodespel, romanar og dikt, var òg den aktiviteten han synte i «Nygardsringen», den som vart skipa etter at Olav Nygard gjekk so altfor tidleg burt. No galdt det å syna folket kor stor ein skald Olav Nygard var. Og i den «ringen» var Knut Horvei hughelt med - saman med slike karar som Olaf Hanssen, Conrad Clausen, Frank Frode og andre kjende kulturmenn

Bolstadøyri ungdomslag stend for innbjodingi til minnestemna, og laget samarbeider med Vestmannalaget der Knut Horvei var heiderslagsmann, og med Teaterlaget for Vestlandet og Hordaland Teater. Talarar på stemna vert Ingjald

Bolstad, Kjartan Rødland, Ludvig Jerald og andre.

Både frå Bergen og Voss vert det skipa utferder til Bolstadøyri og Horvei den 28. august.

Vestmannen

Vestmannen kjem med 10 nummer i året
Bladpengar kr. 150,- for året
Studentpris kr. 100,-

Kan tingast på poststader og beint
frå forretningsføraren eller bladstyraren

Postgiro: 0802 4 25 63 92
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen
Telefon 05 31 79 29 / 05 16 37 32

Bladstyrar:
Jostein Krokvik
6143 Fiskåbygd
Telefon 070 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland
Midgeilen 16
5067 Store Milde
Telefon 05 99 15 25

Prenta hjå:
Nytrykk
6143 Fiskåbygd
Telefon 070 21 307

VESTMANNALAGET

Laurdag 18. august: Bolstadøyri ungdomslag høgtidar forfattaren Knut Horvei med ei tilstelling i heimen på «Slottet», og i ungdomshuset «Valhall».

Kl. 13 : Samling på «Slottet»
« 15³ : Kransing av gravi
« 16 : Festsamkoma i «Valhall»

Pris ca. kr. 150,-.
Det er ynskjeleg med påmelding fyreåt, og telefonnummeret me hev fått oppgjeve er 05 52 12 46.

Påmelde må syta for skyss for seg sjølve. Privatbilar er beste løysingi, og at fleire går saman um transporten.

Torsdag 23. september: Fyrste vanlege lagsmøtet på Bryggens Museum kl. 19. Passasjersjef Wilhelm Waage talar um Dikt og songar me lærde. Det vert mykje song. Tak med gamle songbøker (Norsk Songbok e.l.)

Torsdag 21. oktober på Bryggens Museum kl. 19: Jo Gjerstad talar um Vandring rundt Store-Lungåren. Ljosbilete.

Torsdag 18. november på Bryggens Museum kl. 19: Journalist og forfattar Reidar Storaas: Tonedikturen Geirr Tveit.

Torsdag 16. desember jolemøte i Kreditkassen sitt festlokale (tidlegare Fokus Bank.) Program seinare.

Torsdag 20. januar 1994 på Bryggens Museum kl. 19: Målmannamøte med innleiding áv m.a. Lars Bjarne Marøy. Nøgnare program seinare. Vel møtt!

Fyreteljingar frå årsmøti i Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag

Nei til «Skulereform 94»

Den påtenkte reformi vil veikja både nynorsken og andre fag.

Utsegn til Hernes:

Årsmøti 12. juni 1993 i Ivar Aasen-sambandet og Vestlandske Mållag meiner samråystes at statsråd Hernes lyt trekkja framleggum «Skulereform 94». Departementet ynskjer å slå saman karakterane i norsk hovudmål, norsk sidemål og norsk munnleg. Detta vil vera ei undergraving av plassen til nynorsk skriftmål i den

vidaregåande skulen, sidan fleirtalet av elevar hev nynorsk til sidemål. Kravi til kunnskapar i dei språklege og historiske disiplinane vert òg undergrave.

Årsmøti i Ivar Aasen-sambandet og Veslandske Mållag vil peika på at den vidaregåande skulen skal gjeva kunnskap um nasjonalt mål og nasjonal kulturarv. Framleggum til «Reform 94» grev vekk grunnen under denne uppgåva, og framleggum må difor ikkje verta gjenomført.

Lutlag må inn att!

Til Justisdepartementet :

Me hev frett at Firmaregisteri i Brønnøysund ikkje vil godtaka den norske nemningi *Lutlag* (*L/L*) i nye firmanamn. Dette er ei nemning som hev like lang tradisjon og brukshevd i nynorsk som sjølve det nynorske målet, og nemningi finst innarbeidd i tallause firmanamn, jamsides nemningi *Aksjeselskap* (*A/S*). Ordet *lut* hev like lenge vore vanleg bruka for aksje, og *lutbrev* for aksjebrev.

Årsmøti haldne i Bergen 12. juni 1993 i Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet krev samråystes at dei innarbeidde norske ordi *lut*, *lutbrev* og *lutlag* (*L/L*) etter vert fullt og ålment godkjende i all firmaregistrering.

Mot slurvut bruk av landsnamnet i NRK

Til kringkastingssjefen:

Nokre av dei som les dagsnytt og hev andre formfaste sendingar i NRK, radio og fjernsyn, brukar framleis namnet Norge um landet vårt, endå dei må vita at Noreg er einaste godkjende nemning på nynorsk. Upplesarane er elles gjerne sers nøgne med å få rett form og uttale på framandspråklege namn og stadtneiningar, og Vestlandske Mållag og Ivar Aasen-sambandet samla til årsmøte i Bergen 12. juni 1993, krev samråystes at desse upplerarane held seg til den einaste rette nynorske formi på namnet til landet vårt, Noreg. Privat målsyn må ikkje avgjera dette.

Gåvor til Vestmannen

Lars Slettebø, Stord, 50,-. Teresia Skogaskar-Sørskog, Sirevåg, 100,-. Knut Kaldhol, Ålesund, 100,-. Mikal Hagenes, Svarstad, 100,-. Inger Helene Midgaard, Hjelmås, 50,-. Jostein Krokvik, Fiskåbygd, 100,-.

I alt denne gongen kr. 500,-.

Hjarteleg takk!

For Vestmannen

Helge Liland (forretningsførar)

Bokgåva til Vladimir

På pressekonferansen for Vladimir Puzatov som Gula Tidend med Reidar Mathistad i brodden skipa til, var Jon Askeland til stades. Jon Askeland helsa frå vestmennene, og han gav den russiske gjesten ei nøgje utvald og kostesam bokgåva som mottakaren vonleg fær nytta og glede av. Han fekk òg tilbod um å velja seg fritt dei bøkene han måtte ynskja frå boklistone til Bokreidingslaget.

Vitjingi til Vladimir Puzatov hev vorte mykje påansa i blad og i eter. I ei NTB-melding heitte det at han tala klokereint i-mål.

Sagt:**Kulturell puddel**

Festspeldirektør Lorentz Reitan vil ha like mykje pengar som institusjonsteatra. Sponsorkronene turkar inn, og Festspela må tæra på flesket for å få budsjetta i hop. Men er Staten rette addresa for Reitan sine bøner? Under Festspela speglar heile det nasjonale borgarskapet seg i kvarandre sine funklande diamantar. Eit par måleri og nokre av dei avgagde halssmykka frå dei kvart år, skulle vera nok til å fiffa opp denne kulturelle puddelen.

Leidar i Gula Tidend

Vaksenupplæring

Åtte norske professorar har funne det på sin plass med eit kort vaksen-opplæringskurs for OL-planleggjarar. Dei har skrive eit brev til LOOC der dei ber om at skiltinga under Lillehammer-OL avspeglar den norske språksituasjonen, slik skiltinga og annonseringa under Barcelona-OL avspeglar den spansk-katalonske.

LOOC har her fått ein framifrå sjanse til å syna at dei ikkje berre har det i beina.

Arnild Skre i Dag og Tid

Dan rette Samheldstanken

Fyre dan rette Samheldstanken er ingen Stad av Landet Avkrok ...

Henrik Krohn i «Fraa By og Bygd» 1871

Sentralisering

At centralisera alt gildt paa ein Stad, skal dessutan syna seg at vera til liten Bate fyre Aalmannahugen, medan darimot ingen Ting synest vera meir fruktberande fyre dan folkelege Samhugen og dan nationale Uppfostring, en at halda i Åra dei Stader i Landet, aust elder vest, nord elder sud, som hava historiskt Verde, som bera paa historiske Minne.

Henrik Krohn i «Fraa By og Bygd» 1871.

LOOC

Det naturlege ville ha vore at LOOC heldt seg til mállova utan vidare, og at skiltinga var på begge dei offisielle málføra. Det har med symbolverdiar å gjere, og skal Lillehammer-OL vere eit slags utstillings vindu for norsk kultur og dei norske verdiane, så blir ikkje vinduet komplett utan at også begge málformene er med. Vanskelegare er det ikkje.

Leidar i Sunnmørsposten

Nynorskklassa på Damsgård

Røynslor under fyrearbeidet

Bergen Mållag var samla til møte heime hjå Johannes Bleie 30/4-1993. Emnet for møtet var den påemna nynorskklassa ved Damsgård barneskule. Frå Bergen Mållag møtte Livar Aksnes, Grete Riise, Johannes Bleie, og Lars Bjarne Marøy. Til stades elles var skulemålskrivaren i Noregs Mållag, Sissel-Anny Hjelmtveit, formannen i Hordaland Mållag, Ingebjørg Mjør, og Magne Blom og Oddvar Skre.

Johannes Bleie innleidde. Han tykte det var bra gjort å skapa grunnlag for ei nynorskklassa ved Damsgård skule. Han vilde gjerne høyra um røynslane som upphavsmannen til tiltaket, Magne Blom, hadde gjort. Han vilde òg høyra um kva planar Noregs Mållag hev i samband med skulemålsarbeidet i byane. Dessutan ynskte han at møtelyden skulde koma inn på reglane for målval.

Magne Blom greidde ut um korleis grunnlaget for nynorskklassa hadde vorte til. Fyrst av alt understreka Blom at det er viktig at born vert medvitne um at nynorsk og bokmål er ulike mål. Borni mine snakkar både bergensk og og nynorsk dialekt, og dei er medvitne um at dei hev innsyn i både målformer.

Blom hev sjølv ein unge som skal byrja på skulen til hausten. Han hev soleis rett til å få utlevert listor yver dei andre foreldri ved skulen. Like fullt måtte han bala følt lenge fyrre leidagi ved skulen leverte ut listone. Dei trudde rett og slett ikkje på planane hans. Blom fekk til slutt listone, og han kalla inn til foreldremøte.

Det møtte 25 foreldre på møtet. Det var mange fleire enn Blom hadde rekna med. Blom medgav at han gjorde ein stor lapsus. Han gløymde å få namni på dei foreldri som møtte upp. Han skulde ha sendt rundt ei lista som foreldri kunde ha skrive namni sine på.

Etter noko strev og nokre samtalar greidde Blom å finna 9 foreldre som var viljuge til å lata borni sine gå i nynorskklassa. Vanskelegast var det å få nokon til å skriva seg som nr. 10, for ingen vilde vera tunga på vektskål. Men til sist var talet stort nok til ei parallelklassa, og Blom hev fenge positive reaksjonar frå foreldre som ikkje valde nynorskklassa for borni sine.

Det var semje um at skulen og nynorskelevane bør få tilbod um å vera med på nynorske kulturtiltak, men på andre sida vart det sagt at alle elevar på same steg bør få same kulturtilbod. Det er likevel turvande at ei nynorskklassa fær eit like godt tilbod som bokmålklassone, og då må målrørsla stå reide med ressursar.

Dei frammøtte kom inn på den påenkte ordningi med at 6-åringane skal inn i skulen. Den nye ordningi kann vera med på å hola ut målvalsretten. Skule for 6-åringar vert fyrst obligatorisk ifrå 1997, men mange foreldre vert tvinga til å yverlata seksåringane sine til skulestallet, m.a. fordi barnehagetilboden vert skore ned. Det er uklårt um det vert høve til å velja målform for seksåringane, og Johannes Bleie bad møtelyden vera merksam på den nye ordningi.

Lars Bjarne Marøy

Stormynstring på Dei nynorske festspela

Dei nynorske festspeli i Volda/Ørsta 1993 ser ut til å verta ei like storfelt kulturmynstring som i 1992. Etter det prydlege programheftet vert det meir enn 50 tilstellingar i dagane 28. august til 5. september - i Aasen-tunet og på skulane, kyrkjelege tilstellingar og teaterfram-syningar, kunstutstillingar og biblioteks-utstillingar, for born og vaksne, song og musikk, seminar og temadagar, utgreidningar og kulturveldar m.m.m.

Det var dei som tvila på um bygder som Ørsta og Volda skulde makta å gjera um att sigersverket frå i fjor, men upplegget i 1993 ser minst like lovande ut. Statsråd Åse Kleveland og fylkesordførar Grethe W. Bjørlo vert med på opningshøgtidi. Stortingsmann Hallgrím Berg millom andre vert med på avsluttingi.

Vikværingen

Vikværingen heiter eit fylkeslag i NM for mållag ved Oslofjorden. 8 lokallag er med, fleire av dei i Oslo. Østfold Mållag hev vore med, men freistar no å vera eige fylkeslag. Medlemstalet er 1349.

No nyleg fekk me eit medlemsblad nr. 1 frå Vikværingen, med same namn som fylkeslaget - Vikværingen. Bladet er ikkje stort, 4 sidor i A5-format. Men truleg ein liten styrkjedose i eit umråde der målet ikkje hev det store ráderomet. Olaf Almenningen skriv um den første målklassa i Oslo, ei historisk hending, og fortel at der er mange gode miljøskapande tiltak rundt denne klassa - Samlaget yter nynorske barnebøker til skuleboksamlingi. Det Norske Teatret kostar billettar til Ole Brumframsyningi til hausten, Norsk Barneblad gjev elevane bladet fritt, og BUL, NM og Oslo Mållag bakkar opp på ymis vis. Lukkast det å få til eit styrkande miljø rundt ei slik klasse, er det viktigare enn mangt anna. Kva er uppbygt rundt målklassa på Damsgård i Bergen?

Til hausten skal tillitsfolki i mållagi i Vikværingen samrådast um arbeidet frametter, fortel Botolv Helleland. Og me ser i meldingsbladet at det er kome eit *Vestlidi Målungdomslag* i Oslo, aktivt med plakatbukkar og anna. Namnet lover godt. Og det same gjer meldingsbladet, same um det er lite.

Godt sogearbeid på Osterøy

Tilleggsband til ættebok i arbeid

Hosanger sogelag heldt nyleg årsmøte i bedehuset på Tysse. Ved opningi heldt formannen Olav Meltvik minnetala um Jakob Fossdal. Årsmeldingi fortalte at samarbeidet som Hosanger sogelag hev med Osterøy sogelag og Osterøy museum um utgjeving av heftet *Osterøy i soge og samtid* heldt fram i arbeidsåret. Heftet var i 1992 på 128 sidor, og upplaget var 1350. Hovudemne denne gongen var sæterliv, og heftet vart godt motteke. Heftet hev 9 historiske artiklar, og mange biletar.

Skuldi som sogelaget hev på ættebøkene er minka so mykje seinste året at styret vil gå i gang med innsamling av namn og data til tilleggsbandet til Ætteboki, og lagsfolket fekk uppmoding um å hjelpe til med innsamlingsarbeidet av

data og anna.

Årsmeldingi vart lagd fram av formannen Olav Meltvik, og kassastryrar Aasmund Tveiten las rekneskapen. Formannen Olav Meltvik og Helga Hjellvik vart attvalde til styret. Att frå fyrr stend Aasmund Tveiten, Arnfinn Urdal og Magnhild Tysse. Varamenn vart Lars Mjøs og Kjell Nilsen. Revisor: Guro Fossdal, og valnemnd Maria Herland og Kjell Nilsen.

Etter ei kaffiykt tala Ludv. Jerdal. Han skildra minne frå krigsåri 1940-45 og den nordmannsånd som vakna då. Mange tok på seg å bera jarn friviljut, og mange ofra livet i fridomsstriden. Dei er verd vår hylning og takk. Dette er noko av soga vår, ei soga som ikkje må gløymast.

Sams forum

Ein målstudent som i dette høvet held seg namnlause peikar på at det trengst ei målpolitisk samforståing mellom unge i NMU og eldre vestmenn. Vestmannalina set den målpolitiske stoda på plass. Han saknar eit sams hopelag for unge og eldre høgnorskfolk, eit sams forum med vekt på måltrøkt.

Landssamanslutning for nynorskherad - ein lovnadsrik institusjon

Landssamanslutning for nynorsk-kommunar (LNK) vart formelt grunnlagt den 18. juni år, på fyrste Landstinget til samskipnaden på Bryne. Ordførar Nils Taklo frå Ørsta på Sunnmøre vart vald til leidar, noko som ikkje kom uventa. Taklo hev vore ei drivkraft i fyrebuingarsarbeidet. Med seg i fyrste styret fekk Taklo Magne Rommetveit, Stord (varaformann); Arnfinn Vigrestad, Time; Martha Sofie Vange, Vik i Sogn; Torun Hovde Kaasa, Hjartdal.

Dette fortel Harald B. Haram, Haramsøy til Vestmannen. Han var utsending frå Møre og Romsdal fylke til skipingsmøtet.

LNK vert ikkje noko vanleg mållag. LNK vil skapa positive haldningar til nynorsk mål og distriktsynsmåtar, styrkja nynorsken ålement, rydda burt språkleg husmannsånd og fremja målupplæring og nynorsk målbruk i offentleg styringssamanhang, m.a. gjennom handfaste tiltak som gode ordlistor, data-program og anna avgjerande for målbruken. Nynorsk mål og målbruk er eit distriktpolitisk verkemiddel, heiter det i pressemeldingar etter Landstinget.

Ved skipingi var 83 kommunar innmelde, dertil 3 fylkeskommunar og 2 forretningstiltak. Styret fekk fullmakt til å finna hovudsete millombils no i fyrste umgang, og dette vert truleg i Oslo. Men stadvalet for ettertidi er uvisst; det vart vedteke at det skal liggja på ein aktiv

nynorskstad. Volda/Ørsta hev vore på tale, og Haram trur desse bygdene stend sterkt når Aasen-senteret kjem under tak. Etter utsegner frå den nye leidaren til avisone, er Hordaland òg i brennpunktet. I Hordaland hev framimot 100% av målheradi meldt seg inn i LNK, medan berre 12 og 23 målherad i Møre og Romsdal so langt er innmelde. Men dette rettar seg vonleg med tidi, trur ein optimistisk Harald B. Haram.

Ullensvang herad i Hordaland fekk den fyrste offentlege målprisen på tinget. Som rimeleg kann vera. Ullensvang hev vorte kalla ein spjotodd for målreisingi. Ullensvang gjorde seg serleg kjent av di heradet heldt og held usvikeleg på den norske nemningi herad. Det måtte hard strid til med vegvesen og andre vesen fyrr dei avnorskande offentlege uveseni gav seg. Medan andre herad la seg flate for kommunenemningi, heiter det vedvarande Ullensvang herad.

LNK er ein nyskapning, og me trur det er grunn til å venta og vona på mykje godt frå den kanten. Stend målherad og andre offentlege målinstitusjonar organisatorisk i lag, er dei ei sterk politisk kraft. Andre institusjonaliserte nyttak som dreg i same leid, er Dei nynorske festspeli og Aasen-senteret. Gledelege tidarteikn frå vår synsstad.

Til bokreidarar og bokmenn: Heidersgåva av Gjelsvik-fondet

Heidersgåva av Gjelsvik-fondet vert utetla av Norsk Måldyrkingslag (Akademi for det norske målet). Gåva vert gjevi for den nynorske boki som er framifrå i innhald og stil, og attat er skrivi på det reinaste og beste målet.

Kva litteraturgrein boki høyrer til, hev ingen ting å segja. Diktarverk, vitskaplege arbeid, vanlege upplysningsbøker, umsetjingar, ordbøker osb. kjem på like line i tevlingi.

Domsnemnd er skulesjef Olav Grimdal, 3880 Dalen (Telemark), fyrsteamanensis Johan A. Schulze, Ullevålsalléen 4, 0852 Oslo og professor dr. philos. Per Hovda, General Birchs gate 30A, 0454 Oslo.

Bøker til tevlingi lyt sendast *beinveges* til domsmennene innan 1. september 1993. Ei bok til kvar domsmann - av bøker utgjevne i 1991 og 1992.

Vensam helsing
NORSK MÅLDYRKINGSLAG
Hallvard Bergwitz

Godt nyord

I språkrådsbladet «Språknytt» nr. 2/93 les me at Institutt for Journalistikk råder til å nytta dei norske nemningane redaksjonslos, redaksjonslosing, journalistlos, journalistlosing i staden for engelske coach, coaching som hev vore mykje brukta. Umgrepet dekkjer eit serskilt slag rettleiding for journalistar/ redaksjonsmedarbeidarar.

Språkrådet tykkjer framleggjet frå Institutt for Journalistikk er godt, og Vestmannen må vera samd. Er det nokon som treng råkande norske og kjappe ord, so er det bladfolk.

Jostein Krokvik

Positivt landsmøte i Noregs Mållag

Etter det Vestmannen hører, er ordet *positivt* beste karakteristikken på landsmøtet i Noregs Mållag i Ulvik. Landsmøtet var fredeleg og gjevande, noko merkt, naturleg nok, av vår norskkunnande russiske ven Vladimir Puzatov. Dei opne og målvenlege ordi til statsråd Åse Kleveland fall i sers god jord. Det finst dei som tykkjer møtet var tamt og utan nemnande ideologisk ordskifte, men møtet vedtok ei fråsegn som tek til motmæle mot heimsending av kosovo-albanarar. Ei utsegn frå Johan H. Hareide og Bjarne Rabben um å få inn att rette nemninga på dei two offisielle mål, skal styret taka seg av.

Styre: formann Jan Olav Fretland (43), 1.amanuensis, Lærdal; Alv Reidar Dale, teolog, Oslo/Leikanger (arbeider på Universitetet med informatikk); Gunvor Lande, Aust-Agder; Åse Elin Langeland, Stavanger; Dag Hagen Berg, Oslo/Hordaland (NMU); frå tidlegare: Einar Schibevaag, Hordaland (attval); Liv Ingebrigtsen, Nordland (ikkje på val).

Samlagsbøker i år

Etter det Vestmannen skynar, vert det ein lovande og rik bokhaust på Det Norske Samlaget i 1993. Finn Øglænd hev skrive ein roman med vestlandsk tilsnitt, «Hjarteblad», som det skal vera grunn til å halda augo opne for. Frode Grytten, bladmann i Bergens Tidende, kjem med novellesamlingi «80 grader aust for Birdland» - Birdland er namnet på ein jazzklubb i Ny York. So kjem Per Olav Kaldestad med boki «Oktober», og Einar Økland med «I staden for humor», både dikt og essay. Arnljot Eggen hev skrive «Sagaser i stasjonsbyen», og det kjem òg utvalde dikt av Eggen.

Åsmund Forfang hev skrive boki «Asbjørn», og det kjem bøker av Marit Kaldhol, Ann Kavli, Vivi Luik, Jan Inge Sørbø, Anne Karin Torheim, Jon Fosse og Ragnar Hovland.

Georg Johannessen hev skrive ei bok med tittel «Draumkvedet», men me veit ikkje kva for noko Johannessen her dreg upp or posen, frårekna at det er essay.

Hanna Kvanmo skriv biografi um Anders Lange, av alle. Millom andre forfattarar finn me Herbjørn Sørebø, Per Inge Torkelsen - han som pirka burt i elitesportshysteriet, John Stanghelle og Erling Lægreid. Historikaren Kåre Lunden hev skrive boki «Nasjon eller union». Men dette er berre smakebitar.

Ny ungdomsbok av Johannes Heggland

Johannes Heggland:

Retten til meg

Ungdomsroman, Solum 1993

I 1992 fullførde Johannes Heggland romanverket som tok til med *Guds husfolk*, ein tetralogi (4-bandsverk) som slutta med *Det stutte livet*.

Heggland hev ikkje teke lang kvileykt etter dette verket. Alt i 1993 kjem ungdomsromanen *Retten til meg*, um guten Vetle, einebarn, med foreldre som er i ferd med å gå kvar sin veg.

Johannes Heggland hev gjenge til nytt forlag med denne boksi. Ho kjem på Solum Forlag, eit forlag som plar vera mykje vandsamt med kva det gjev ut. Bøker for born og ungdom av Heggland hev tidlegare kome på Norsk Barneblads Forlag, men av uranskelege grunnar slutta dei med bokutgjeving der samstundes som offentlege innkjøp av barne- og ungdomsbøker auka til 1500! Heggland-bøkene for vaksne hev i mange år kome på Gyldendal.

Det er eit mykje tidnært emne Heggland tek opp, eit handfast innslag i livsstoda til mange. Skilsmålsflokane. Sermerkt for Heggland er det at han tvert igjenom heile soga ser miséren - det er vanleg tale um misére i slike høve - frå synstaden til barnet. Eller rettare, frå *upplevelingsstaden* til Vetle. For sume er det lett å gå sideærerd i slike høve, anten dei no er farga religjost, det motsette, feministisk eller kva som umveges måtte berast til torgs. Eg trur ikkje slik er synleg hjå Heggland.

Foreldri før me berre eit visst innsyn i gjennom tankane, kjenslone og ordi til Vetle. Og gjennom det Besto segjer, ho er eit korrigande vakseninnslag, og, trur eg, den som kjem lesaren nærest inn på livet frårekna Vetle. Slik Heggland skildrar den knusande krisa, er det vanskeleg å sjå korleis Vetle

skulde kunna berga seg gjennom den sterke påleitingi - for han meiningslaus - med snev av framtidsvon utan eit jamvektigt menneske som Besto i bakhand. Foreldri vert skilda upartisk; Heggland er sers varsam med å skifta «skuld»; ingen av partane er lytelause, naturleg nok - me skimtar brotne voner, brostne draumar, såra kjenslor og meir slikt, eit ormebol. Og upplevingsstrong. Og alkohol. Og kjærleiks-lengt. Og -.

Jamsides med den eigenlege forteljingi, før me gjennom Besto høyra ei sterk soga frå ei eldre tid. Eit vellukka tillegg, tykkjer eg, medrivande i seg sjølv, som kanskje set hovudhendingane i ein ny vinkel. Sara Lisbet heiter hovudpersonen i denne soga i soga, ei arm mor som freistar alle vegar for å berga den daudedømde son sin. Kor rimeleg det er at ei slik kvinne sist på 1800-talet dreg til Stockholm med nådebøn til kongen, er eg ikkje heilt viss på. Trui på kongen som ein slags halvgud var vel ikkje so ålmenn på denne tidi, um ho nokosinne hev vore det. Men dette er ein randmerknad.

I det heile er det ei fin ungdomsbok Johannes Heggland hev skrive, både i mål og innhald. *Retten til meg* kann trygt tilrådast.

Jostein Krokvik

Skodespelar på sokkel

Bergen stod i Edvard Griegs teikn i fyrste helvti av solfylte juni måndad. Og jamvel um det ikkje gjekk inn i 150-årsminnet um den store komponisten, so fall avdukingi av bysta av skodespelar Rolf Berntzen inn i denne tidi. På dagen då heile Bergens Rolf fylte 75 år hadde ei stor folkemengd samla seg ved inngangen til SAS Royal Hotel i Bergen på Bryggen. Der heldt ordførar Bengt Martin Olsen avdukingstalen for minnesmerket støypt i bronse og plassert på granittfundament. Bilethoggar Per Ung hev laga bysta, og likskapen millom modell og bysta kunde alle slå fast ved sjølvsyn. Ordføraren skildra den store

scenekunstnaren og den upplødde bergensaren som hev gjenge i bresjen for so mange vernetiltak for byen sin, som er oppnemnd til «borgermester» i Gamle Bergen og som er heidra med festskrift, og hev Kongens forteneestmedalje i gull, og er Riddar av St. Olav.

Rolf Berntzen takka i lyriske vendingar. No stend eg i bronse og granitt, no er eg «den evige bergensar», sa han. Oghan var glad for å vera komen på rett plass i eit historisk landskap, med sagaskrivaren Snorri Sturluson. Her møtest gamal og ny soga.

L. J.

Kyrkjehistorisk årsbok

Kyrkjesogelaget for Bjørgvin bispedøme hev sendt ut den kyrkjehistoriske årboki «Bjørgvin», med attersyn på året 1992 og med mykje verdfullt historisk innhald. Umslagsfotoet vekkjer sorgsame minne, for det er av interiøret i den nedbrende Fantoft stavkyrkja i Fana, og dei fyrste artiklane i årboki er òg nære minne. Domprost Halfdan Tschudi Bondevik skriv minneord um two prostar i Bergensumrådet som døydde siste året: Steinar Ihle i Fana og Kaare Nødtvedt i Arne og Åsane. Og biskop dr. Per Lønning tolkar «En medarbeider utenfor det vanlige» i den varme minneartikkelen han hev um presten og litteraten Ole Sæverud, mannen som av helsegrunnar fekk so altfor stutt fast tenestetid i Den norske kyrkja. Alle som kjende den servorne haugesundaren Ole Sæverud både frå hans prestear i Fana og frå åri etter, vil nikka attkjennande - og takka for ei god vurdering og ei verdfull påminning um å minnast den rikdomen me møter i det talte og det skrivne ordet.

I skriftstyret for årboki sit sonkeprest Steinar Eirik Foss, styrar Astrid Gjertsen, presten

Nils-Aksel Mjøs og organist Kristen Øgaard. Dei hev sytt for ei årbok med allsidig innhald. Professor dr. Torleiv Austad tolkar «Kirkens grunn», fråsegni som vart utforma i okkupasjonsåret 1942, og sokneprest Stein Erik Foss vurderar den store doktoravhandlingi som Berge Furre skrev um den falne hovdingen Lars Oftedal i Stavanger. Og her vert det understrika at heimbyen framleis - i nokon grad - er merkt av profeten, og at ogso i Kanaan var der bolkar då dei slo profetane i hel. Men dei kom att.

Ivar Molde fortel frå kristensoga på Voss, Alf Steinstø skriv um Sulen sokn og kyrkja, og Nils-Aksel Mjøs gjeng endå lenger attende, han skildrar kampen millom kong Sverre og det kyrkjelege kongedømet. Forvitnelegt er det òg det som lektor Kaare Horgen tek fram um J. S. Welhavens «Antydninger til et forbedret psalmeverk». Welhaven meinte at den dansknorske salmesongen hadde for mykje jødisk ervegods og for mykje av «Marterpoesi». Men hans revolusjonstankar vann ikkje fram. Eit godt tidsbilete er det.

Ludv. Jerdal

DET NORSKE SAMLAGET

I eit intervju Nynorsk Pressekontor har hatt med forlagssjefen i Det Norskde Samlaget får me vita at dei i 1992 hadde ei omsetning på 62 mill. kroner. Dei har 45 tilsette ved kontoret og 700 medarbeidarar elles kring i landet. Det er såleis inga lita verksemnd. Og det er ei verksemnd som heilt og fullt tenar den nynorske skriflkulturen.

I høve 125-årsjubileet har Olav Hr. Rue sett saman ei ei interessant bok: *Bøker 1868-1992*. I nokre forord skriv Rue om starten til denne verksemda:

«Både H. E. Berner og Hans Ross hadde trykksaker på landsmål med seg i skreppa på sommarferder kring i landet i 1860-åra. Små firesidige trykk med tekstar av ymse forfattarar gav dei gjerne bort til folk dei råka - for å syne kva den nye språkforma var for noko. Blant forfattarane i desse småstykkja var Ivar Aasen og A. O. Vinje.

Berner, jurist, opphavsmann til så mangt, var den som gjorde opptaket til skipinga av Det Norske Samlaget i 1868. Ross, teologen som vart språkgranskars, var den som tok seg mest av forlagsarbeidet dei fyrste åra.

Alt før Samlaget vart skipa, fekk Ross laga nokre firesidige småtrykk. I 1867 samla han dei til ei lita bok som han gav ut sjølv, med tittelen «Lauvduskar». - Det Norske Samlaget vart fødd ved at Hans Ross gav ut «Lauvduskar», sa Halvdan Koht ein gong til Reidar Djupedal.

Hans Ross trong eit forlag. Fleire bøker var i emning, fleire forfattarar ville ta i bruk den nye språkforma. Forlagsverksemnd var det lite av i Noreg på den tida, og bøker på «landsmål» var ikkje det lettaste å finne forleggjar til.

«Lauvduskar» I og II, samla i eitt band, var ei av dei fyrste bøkene Samlaget gav ut i 1868. Etter kvart kom det seks samlingar med den titelen.

Utgivinga av småtrykk på fire sider heldt fram også i forlagsregi. Det heiter at Samlaget gav ut 16 000 eksemplar av slike publikasjonar med «viser» dei fyrste to-tre åra; det synest noko uklart kva dette talet gjeld. Desse småtrykka er sjeldfengde no, men vi har funne ei utgåve: «Fire nye Visur i Selljors Maal» av J. T. (Jørund Telnes), «Forlagt af Norske Samlag», utan årstal.

*

Bøker 1868-1992 er ei sers lese- og sjå-verdig bok! Imponerande er det å få presentert alle dei 4400 bøkene som Samlaget har sendt ut desse åra. I boka har 125 kjende, skarpe skribentar kvar sine meldingar om kvar si bok. Ei vurdering som nærmast er makelaus!

*

Det Norske Samlaget har sendt ut på nynorsk noko av det mest verdfulle i verdsitteraturen gjennom alle tider! Norrøne Bokverk! Austerlendske Bokverk! Klassiske Bokverk! Bokverk frå millomalderen - og mykje, mykje meir! Den som berre var ung - og ikkje gamal og mesta blind.

*

Eg skreiv at *Bøker 1868-1992* er ei sjåverdig bok. Ja, me finn 32 fargeglade sider, der Det Norske Samlaget kan presentere noko av det vakraste i norsk bokkunst. Til slutt berre ei lita oppmoding: kjøp og studer boka!

Olav Aarflot

Avisuppsegjing

Egil Lehmann hev bede oss prenta dette uppsegjingsbrevet til Dagen, dagsett 18.6.1993:

Eg skriv av etter «Fram i dagen» 18/6 d.å.: «BITLAR BAK DROMPNE FJELL

Ein ivrig lesar av Fram i dagen har merka seg at Vestmannalaget har halde årsmøte, og mellom anna vald nye medlemar til stjorni. - Det er gutane sine som held på språkjet, seier vår mann, som har laga eit «hyldjingsdikt» til laget, verselinor han sjølv ikkje skjørnar eit ord av.

Det gnamla og rjota
det sparka og for
det pildra ein sjomgnorr
ved duktekte bord.
Det ramla ein jåtte
i sjuannde veggen,
det baldra ei kone
ved Gjendineggen.
- Og villaste pusen
vrei pelsen.»

Dette er den råaste svityrding av den nasjonale fedrearen som eg hev set, heilt på lina med kabaretprogram i Oslo på 20-talet - og ein ande av satanisk hat.

Det er for mykje dette. Hermed segjer eg upp bladet. For ein månad sidan sende eg eit innlegg der eg tok ein prest i tukt for at han kom med eit (godt) innlegg mot fosterdråp, i ei målföring som var spott og dråp mot det målet han bar på tunga - nynorsk. Det hev gjenge ein månad utan at det stykket kom inn. Men dette eg hev hermt her ovanfor, det kom inn. Slike sender Dagen ut til lesarane sine - og til misjonsmarki.

For ei tid sidan sagde eg upp Gula Tidend for di bladet kom med ein redaksjonell artikkel med spott yver fosterdråps-protestantarne. Det fekk ikkje hjelpe um bladet segjest vera nasjonal, når det riv ned med eine handi det det byggjer upp med hi. Det same gjerer Dagen med si åtferd. Takk for meg.

Egil Lehmann

Rotnag

Medan Norsk språkråd kjem med moglege skrivebrigade for bokmål høgst kvart fjerde år, hev nynorskgreini i Rådet utveg til å kringsigla fireårsgrensa på eitt punkt. I årsmeldingi for 1992 er oppført desse ordi som no kan takast inn i nynorske skuleordlistor:

anløpe, -cr, -te (i tydinga «linne, gjere mijuk»)

berekne

berekning

betene

laupemeter, *løpemeter*

laupande bane, *løpande bane*

skjøtsel (-en)

Kanskje kjem eit par av desse ordi inn i skuleordlistene med ein viss forsvarleg bakgrunn. Eit par andre trengst der snaudt, og ikkje alle skynar kva resten hev der å gjera. Målvern og måldyking?

Bokverk på tri språk um målaren Anders Askevold

Sonesonen Sigurd Askevold i Canada ferdig med stort samlarverk

Av Ludv. Jerald

Litteraten, humanisten og altmogleg-mannen Sigurd Askevold, som bur i Creston, B.C., Canada, hev nyleg vitja Bergen på veg til Askvoll og Atløy i Sunnfjord og deretter via Lillehammer og Oslo til Hamburg. I Bergen fekk eg ein lengre samtale med denne sonesonen til den store kunstmålaren Anders Monsen Askevold, og kona Imme som er fødd i Hamburg. Og det gledelegaste av alt: Sigurd Askevold hadde med seg sitt store bokverk um den kjende farfaren. Det bokverket er i desse dagar utkome på tri språk samstundes. Det er på ikring 180 sidor store boksidor, og det er prenta på norsk, på engelsk og på tysk. Og hev ei mengd fargeprint av Askevold-kunst.

Bakgrunnen for dei tri språki er at det lever mange av Askevold-aett, ikkje berre i Noreg, men òg i Tyskland, i England, og i USA.

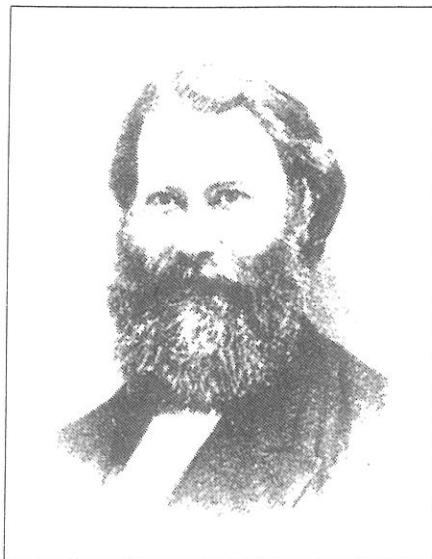
Ukjende klenodiar til Universitetet

Det hev teke 5 år frå Anders Askevolds soneson byrja på å reisa dette minnet um sin store farfar frå Sunnfjord, målaren som levde so lenge i Düsseldorf og som døydde der, 66 år gammal. Og sonesonen i Canada hev arbeidt systematisk, no i sin eigen pensjonsalder. I Bergen vitja han professor Dag Sveen på Kunstinstituttet på Universitetet. Og han hadde med meir enn boki si: Han gav Universitetet ei unik brevsamling, dei fleste er brev som Anders Askevold sende til kona si i Bergen, Cathinka Askevold, fødd Gran. Ho og borni budde i Bergen i dei fyrste Düsseldorf-åri til målaren. Og han skreiv gode og hjartevarme brev, som kona tok vare på. Dertil fekk Universitetet no ein heil haug med små notisbøker som er førde av Anders Askevold. Der stend det kvardagslege upptekningar, um innkjøp av målarsaker, matvaror og mangt anna. Og so - utruleg nok - innimillom dette forretningsvorne: Fine blyantteikningar av dyr og landskap. Dette er utkast til målarstykke som kunstnaren emna på. Og her finst ikkje noko som er slumpesamt eller därleg teikna. Fullkomne kunstverk, teikna med vanleg blyant. Med andre ord: Kulturdokument, frå farne tider. Vitnemål um ein stor kunstnar, um korleis han arbeidde.

Desse notatbøkene er ifrå år 1880-1887, og brevi er endå eldre. So eg treng nok ikkje nemna at professor Dag Sveen var storleg glad for denne sjeldsynte gava til Universitetet.

Korleis vart klenodiane berga?

Når me veit kor lettvint det er å kasta papir

som hev hopa seg upp, so vert undringi endå større når me ser skattar av dette slaget. Cathinka Askevold tok vare på brevi, og dotteri Ragnhild Schwafenberg gøynde dei seinare. Sigurd Askevold fortel no at han alt som 4-åring - i 1921 - rota i ein gammal kasse på loftet, og fann desse notisbøkene, med fine teikningar av hundar, kyr, menneske, tjørn med buskap, skip, ferjer, og mange slag reidskapar. Og landskap. Syskinbarnet hans, Clara von Hase, hadde då teke vare på bøkene. Og syster hennar, Gunhild Hauss, vart den næste som tok seg av alt. Og so far til Sigurd Askevold, Ingolf Birger Askevold, som budde i Tyskland og i 1940 fann det klokast å røma til Noreg, røma fordi han var ettersøkt av Adolf Hitlers bandittar. Brev og notisbøker vart soleis med yver landegrensor, og i krigsår. Men dei kom ikkje burt. No hev yngste barnebarn til målaren sytt for at alt er i trygge hender.

Askevold-slekt i mange land

Sigurd Askevold hev i mange år gjort eit stort arbeid til heider for farfar sin. Nokre gonger hev han samla etterkomrarar i fleire land til minnestemnor. Ei av dei stemnone var i Håkonshallen i Bergen i 1987 der Vestmannalaget var medtilskipar. Bakgrunnen for det samarbeidet var at den unge Anders Askevold var med i Vestmannalaget i sine Bergens-år ikring 1870. Han var ihuga med i det arbeidet som Vestmannalaget sette i gang for å få Håkonshallen etterreist til gamal glans. På store tilskipingar som laget heldt til innkoma for Håkonshallen, pryda Anders Askevold veggjene i festsalen med heilvegg teikningar. Og på møti var han ein

makelaus sogeforteljar. Det gjekk gitord ogso um skodespelargivnaden hans når han fortalte på ekte Sunnfjordmål. I sogeboki um Vestmannalaget 110 år er det nemnt nokre av dei sogone som Askevold fortalte: «Dei dyre Byttene», «Ei Friing i Synnfjord» og «Peter Dass å Hin-karen».

Ættebakgrunnen i Sunnfjord

Anders Askevold synte tidleg kunstnar-givnaden. Han kom ifrå gåverike ætter i Ytre Sunnfjord. Far hans, Mons Askevold, var fødd i Askvoll. Han var skulemeister, klokkar, ordførar og stortingsmann. Mori, Johanne Johannesdotter Grov, kom frå Atløy, øyi utanfor Askvoll.

Anders Askevold møtte kona si, Cathinka, då ho var guvernante på prestegarden på Askvoll. Ho kom frå ein kjend Bergens-familie, foreldri var kjøpmann Clamer Meltzer Gran og kona Maren Marie. Dei godkjende at dotteri gifta seg med Anders Askevold. Jamvel um dei tidlegare hadde sagt nei til at ho fekk gjeva Henrik Ibsen sitt ja. Ibsen var teatersjef og diktarspire, og det fann foreldri altfor utrygt, dei kunde ikkje då vita at han skulle verta Noregs Shakespeare. Men Cathinka og Anders Askevold vart vigde i Krosskyrkja i Bergen den 14. august 1862. I dei tri fyrste åri deretter budde dei i Paris, seinare ei tid i Bergen, og deretter budde Cathinka og borni i Kong Oscarsgate i Bergen, medan Anders Askevold budde og arbeidde i Düsseldorf. Det var naturleg for han å slå seg til i Düsseldorf etter at han hadde teke utdanning både heime og ute.

Eit stykke norsk bondekultur

Dei fleste norske målarar for til Düsseldorf i dei åri. Anders Askevold drog dit 1855, han fekk Hans Gude til lærar, og vart den store landskapsmålaren og dyremålaren. Motivet med skildringar av kyr som vert førde yver fjorden på veg til støysl er typisk hjå Anders Askevold. Og han gav med denne kunstgenren eit nytt innsyn i eit stykke bondekultur som var ukjent for dei fleste. Dette var arbeidslivet, det var ikkje berre bonden i høgtidsbunad.

Anders Askevold er millom dei store i norsk kunst. Det er stor grunn til å takka hans yngste soneson Sigurd Askevold for at han med eit bokverk på tri språk hev minna oss um ein rik kunstnargivnad og eit stort livsverk.

Inge Krokann 100 år

Ragna Myrstad Bjørkum
og Ingeborg Donali (red.):
AUGO SER SÅ MANGT
Av og om Inge Krokann
Dølaringen Boklag 1993

Eg hadde nett fenge Blodrøter antikvarisk og var i ferd med å lesa um att denne Krokann-boki då den staselege boki frå Dølaringen til Inge Krokanns 100-årshøgtid kom. Eit slumptreff, kva ordet no måtte tyda; i alle høve kom boki i rett tid.

Krokann - ein av dei store

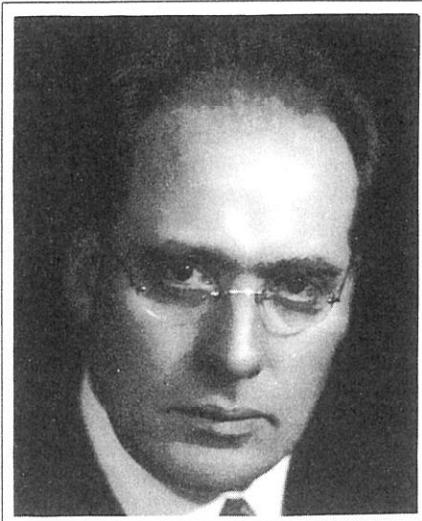
Inge Krokann (1893-1962) høyrer til dei «store» i nynorsk bokavl. Han fekk lærarutdaning og rekna med ei gjerning i skulen, men ein hoftesjukdom støyte til, drog med seg langvarande sengelege, og gjorde Krokann kropssleg vanfør for livet. Men dette førde til at Krokann kunde samla seg um skriving.»Eg og lagnaden er godvener sidan han brukta makt», skreiv Krokann sjølv. Hovudverket hans må vel segjast å vera romanrekjkja «I Dovre-sno» på 4 bøker, frå yvergangen millomalder/nytid - frå midt på 1400-talet til sist på 1500-talet. Desse bøkene kom millom 1929 og 1941, og titlane var «I Dovre-sno», «Gjenom fonna», «På Linfeksing» «Under himmelteiknet». I tillegg skreiv Krokann ei diktsamling (1947) og bøker frå nyare tid, m.a. nemnde «Blodrøter» (1936), i nokon mun ein halvt dokumentarisk roman, nær knytt til Hetle-saki, der far og son vart dømde for mord på sviktande grunnlag i 1907, fekk frifinningsdom i 1943, 13 år etter at den hovudsskuldkjende var avlidne, og der Stortinget av umsyn til kva som var rimeleg rett og skil gav sonen uppreising og skadebot i 1958. «Blodrøter» hev ikkje med noko um slikt; boki sluttar med domen som gjorde saki til eit av dei grove justismordi i Noreg.

Sogemann

Krokann hadde sterke sosial rettferdstrong og stor sans for samfunnspursmål, han var ein vidfarande talar og skreiv mykje i blad, ikke minst um soge, samtid og bøker. Han var historikar i trongare meinung enn til historisk romanskriving, og um dette skriv Ola Svein Stugu. «Det store hamskiftet i bondesamfunnet» (1942), ei essayforma skildring av - sagt forenkla - gamalt, trygt naturalhushald i umskaping til pengehushald, var næraast epokegjerande, og sjølv ordet hamskifte hev vorte eit fast umgrep. Det andre sogeverket hans er «Då bøndene reiste seg» (1937), skildringi av bondepolitikaren og sambygdningen Ingebrigts Sæter, ein av dei fremste meiningsbrørne til Ueland i den folkelege striden mot embetsmannsveldet. Frårekna two valbolkar sat Sæter på Stortinget frå 1832 til 1870.

Bygdemålsfarga høgnorsk

Ja, det vil eg helst kalla målet til Krokann. Både i ordval, former og skrivemåtar slår

Dovre-sno» i 1929. Forlagsfolk, medrekna direktør Grieg i Gyldendal, såg helst at han umarbeidde boki til norskansk; fleire forfattarar kom med i striden, m.a. Olav Aukrust som ikkje alltid la fingrane imillom, og boki kom på det sterke målet som Inge Krokann skreiv. Eit friskt idiomatisk språk, meinte Aukrust. Målet til Krokann vert inngående saumfare av Andreas Bjørkum i minneboki frå Dølaringen.

Innhaldsrik minnebok

Dølaringen og redaktørane Ragna Myrstad Bjørkum og Ingeborg Donali hev ære av jubileumsboki. Her er dikt og prosa av Krokann sjølv, Krokann-bibliografi og yversyn yver bokmeldingar, umtalar og anna prenta og uprenta tilfang um Krokann og forfattarskapen hans. Og her er kring ei sneis artiklar og minneglimt av like mange medarbeidarar som gjev eit levande bilet av diktaren. Alle held seg til sine eigne målformer, gledeleg nok; det gjev, tykkjer eg, større spenst og spennvidd enn eit avflata og einsretta mål hadde makta. Eg hadde glede av denne boki. Du får henne frå Dølaringen Boklag, 2600 Lillehammer.

Jostein Krokvik

Oppdalsmålet sterkt igjenom. Han brukar gjerne a-endingar i bundi form av sterke hokynsord eintal, men nokre stader i-endingar, serleg i dikt. I linne hokynsord fleirtal held han helst på endingar med -or, -one: Han sette um Kalevala, og her fylgjer han mykje midlandsmålet med vokaltriklangen i-u-a. Krokann hadde store vanskar med å få ut «I

Tankar

Dei valdi dana-okid

- valdi daudin -
og só má daudin
vera deira vera

Té drøyma søtt um lív

- men vera daud -
dad ténar landsins lyd
til lítað æra

Daudi
blóðlausí
holdlausí
skuggar
er detta folkid
í dag

Ikki Sínaímen Golgata. (Åleskjær; Dagen 14/7)

Dad er rétt. Jødarni ha standsad upp vid Sínaí og er ikki komni lengur (jf rabbi Melchior, jødisk og kristen kulturkalender s. 185) - trass í profétarni, - trass í Jesus. Dad sama er tilfelli med «Dagen».

Men hvad er Golgata? Eit sónoffur? Dá er Skaparin ingin góð far men ein djevil. D'er rád ad gera Golgata til heidinskap. Offur-religion er úrheidinsk.

15/7-1993
Eigil Lehmann

Eitt steg fram og two tilbake

Av Lars Bjane Marøy

Magne Aksnes skreiv i Språklig Samling nr. 1.1992 m.a.: «Ei reell fri språkleg utvikling burde tilsi at språkradikale skribentar innanfor begge språkleifar blir oppmuntra til å drive aktiv eksperimentverksemd med siktet på å tøye rettskrivingsnormalane mot ein framtidig syntese - og det utan å verte hindra av konservative krefter i samfunnet. At ein slik syntese er mulig, viser ikkje minst framvoksteren av blandingsdialektar i byar og tettstader.»

Eg bit meg merke i ordleggingi «framvoksteren av blandingsdialektar i byar og tettstader.» Det hev vorte til ein heller ålmenn synsmåte at lausivingi frå nynorsknormalen hev gjeve seg uttrykk i eit blandingsmål. Blandingsmål vert assosiera med den sterke stellingi som dialektarne hev fenge her til lands, og då radt serleg dei bydialektarne som ligg nær upp til ei eller anna målform som folki i Språkleg samling kunde koma til å få interessa for. Leidande målfolk, til og med høgnorskfolk, hev til ein viss grad studt upp um påstanden um at dei norske målemn i bymåli hev vorte styrkte. Samnorsktihengjarane vil vel i tillegg peika på at dialektarne i bygderne hev vorte likare dei radikale målformerne. I denne samanhengen vil eg tru det kann vera skilnader millom landslutarne. Det kann soleis vera grunnlag for ei meiningsutveksting millom folk frå ymse dialekturnråde. Like fullt trur eg at den språklege utviklingi fylgjer visse sams vegar. Eg skal freista gjea greida for den målutviklingi som ligg meg nærest på hjarta.

Uppkløyving og perspektivløysa

Når ein snakkar um blandingsmål i dag, hev ein vel helst blandingi millom dei two skriftmåli i tankarne. Ei slik avgrensing umfattar ikkje det norskanske danings-idealalet. Dei som snakkar mest um blandings-talemål, let ikkje til å vyrra noko større på det norskanske daningsidealalet. Dei er glade til kvar gong dei trur det vert færre innanfor norskansk målhopehav med norskansk daningsideal. Dei reknar visst dialektbruken som det beste uttrykk for «folkemålet».

Talet på dei som soknar til det norskanske målhopehavet ser like fullt ut til å vera tolleg stabilt. Medlemerne markerar ein elite, men det gjer deim ikkje naudsynlegvis til det Magne Aksnes kallar «konservative krefter i samfunnet». At avisor og blad er varsame med å lata dei radikale formerne i det norskanske målet få koma fram, er vel m.a. fordi dei ynskjer å halda uppe eit upphøgd talemål - eit daningsideal. Lesararne vurderar skriftnormi utifrå estetiske oppfatningar av eit normaltalemål, og det same gjer dei som skriv. Dersom ein skal endra skriftmålet i avisor og blad, må ein også endra den måluppfatningi som lesararne

hev av å sjå former som ligg deira eige talemål nær. Sjølv meiner eg at Aksnes og mange andre hev feil innfallsinkel. Det nytta ikke å gya laus på det norskanske målhopehavet med kvasse skuldingar um myrkeblå rangvilje. Det er avvulgærising og styrking av vanlege folks talemål som må vera eit siktet mål for alle medvitne folkemålsvenner. Skal ein vinna fram i tevlingi med norskansk, må ein lyfta fram klare tankar og fyrestellungar um kva som er eit godt norsk talemål, og kva som ikkje er det. Dersom eg tykkjer det er naturleg for meg å segja *høy* og *lav* i staden for *høg* og *låg*, so må eg ha ein studnad for det i det norske målet. Eg må få greida på kva som er god norsk. På same måte som ein som skriv norskansk og er i tvil um han kann skriva *tjukk* og *breid*, fær rettleiding i det upphøgde norskanske talemålet, må det norske daningsidealalet gjeva rettleiding. Det upphøgde norskanske talemålet vil støyta ut *tjukk* og *breid*, sameleis som den høgnorske daningi vil støyta ut *høy* og *lav*. I byråkratisk og i framandgjort nynorsk mål vil me kunna finna døme av same slag som *høy* og *lav* som snik seg inn i det norske målet, samstundes med at samnorsktihengjarane vil ha dei motsatte formerne av typen *høg/låg* inn i norskansken. Det er upplagt at det norske målet manglar eit daningsideal. I dag er det norske målet i uturvande grad ei skriftmålnormering av bygdemål med mange og vilkårlege innflot frå norskansken. Det er dét eg meiner med eit framandgjort nynorsk mål. Det stend ikkje for talemålskontinuitet, men for talemålsuppkloyving og perspektivløysa.

Høgnorsk daningshorisont i byen

Eg meiner at Magne Aksnes gjer ein grunnleggjande feil når han segjer det hev vakse fram eit blandingsmål i byar og tettstader. Feilen er at han godtek ein teori/idé um at det norskanske talemålet i seg sjølv er eit uttrykk for norske dialektar. Eg hev all respekt for talemålsbruken til det norskanske målhopehavet, men det upphøgde norskanske talemålet var i utgangspunktet - og er vel enno i dag - i stor mun norsk uttale av dansk. Eg vil hevda at det norskanske daningsidealalet ikkje hev nokon rett til til å få styra yver ei målutvikling som vil heita seg å vera reell og fri. Det norskanske målet er eit mål for seg sjølv og vil vera det i all tenkjeleg framtid. Dei innfлотi eller etterfari som det norskanske målet set og kan koma til å setja i dei breide bytalemåli, vil soleis i mange og kanskje dei aller fleste tilfelli vera kunstige. Dei breide bymåli bør ideelt sett styrast av ei anna måldaning. Eg meiner at det høgnorske målet er det einaste målet som kann endra den estetiske daningshorisonten til byfolk.

Utan høgnorsk daningsidealalet opnar me for riksmałsknot

Upphavet til at det høgnorske målet hev gjort krav på å representera nasjonen Noreg, er ikkje at målet kann brukast til å konstruera norske skriftmålsvariantar etter kvar einskild godtykkje. Sume samnorsktihengjarar let like fullt til å tru at alle norske talemåls- og skriftmålsideal som ikkje er høgnorske, er meir naturlege, moderne og frigjorde enn høgnorsken. Ei grunngjeving for slike synsmåtar er at høgnorsken er gamaldags, unaturleg og underkuande. Det er upplagt at det er det høgnorske daningsidealalet samnorsktihengjarane gjeng til åtak på, for dei segjer noko slikt som «det gjeng ikkje an å snakka slik». Når dei hev stigmatisera det høgnorske daningsidealalet, gjeng dei laus på skriftmålet.

Det som vert ein tankekross ved framgangsmåten til samnorskfolket, er at når dei riv vekk det høgnorske daningsidealalet, so riv dei samstundes vekk utgangspunktet for samnorskpolitikken. Dei let det norskanske målhopehavet få råda åleine. Det høgnorske målhopehavet, i den mun det finst noko slikt, hev vorte gjort til lått og løgje. Me kjänner vel alle til hådlege um enn humørfulte frasor som «steikje bokji» og «kvirsleis gjeng det». Me veit også at høgnorske folkemålsord som var dømde burt og vekk for mange år sidan, hev yverlevd. Framleis kann frigjorde dialektbrukarar nyttja moderne og naturlege folkemålsord, som *so* for så, *nott* for natt, *tonn* for tann, *tropp* for trapp, *gjeng* for går, *stend* for står, *fær* for får og meir slikt. Det er vanskelegt å forstå korleis høgnorske ord i dialektarne kann verta lovpriste som naturlege, moderne og frigjorde medan dei same ordi vert avviste som gamaldagse i nynorsk tale- og skriftmållssamanhang.

Eg trur slike paradoks hev utgangsstoda si i at yme talemålsvariantar på Austlandet hev vorte rekna for å liggja innanfor den rette talemålsnormi for resten av landet. Difor hev sume austlendingar berre vilja akseptera den luten av høgnorsken som samhøver med deira riksdekkjande måluppfatning (som i ryndi kann vera nokso lokal). Det er talemålet *deira* som skal avgjera korleis det norske målet skal sjå ut, meiner dei. Det dei ikkje tykkjer å tenkja like mykje på, er korleis den dialektale daningsuppfatningi kann vera i andre lutar av landet. Når dialektarne på Vestlandet er lausivne frå den nynorske målformi, tek dei inn målformer frå dei norskanske riksmalet - som *høy* og *lav*. Ein vestlending kann segja *slippa*, medan austlendingen kann segja *sleppe*. Når me tek vekk det høgnorske daningsidealalet som normdanar for skrift og tale, opnar me for miskyndt (ueinsarta) dialektalt riksmałsknot.

Til s. 11

Frå s. 10

Eit bymål kann tolkast ulikt

Eg nemnde i innleidingi at samnorskfolk vil hevda at den målutviklingi me hev havt i nyare tid, lat meg segja etter 1970, hev førd til at målformi hev vorte meir samnorsknaer på bygderne. Eg skulde ha peika på tilhøve som syner at eit slikt synspunkt er rangt for Vestlandet sin part. Korleis det er på Austlandet og elles i landet, er eit interessant spørsmål, men det skal eg ikkje taka fyre meg her. Eg skal heller koma inn på utviklingi i bymåli.

I Bergens bymål av eldre dato (fyre 1970) finn me eit tydeleg innslag av høgnorske målformer som samsvarar med radikal norskdansk. Det heiter *sjuk, tjukk, laus, golv* og liknande. I vår tids bergensk heiter det fylgjestrengt *syk, tykk, løs* medan golv og gulv vert nytta um kvarandre. Dei norskanske målformerne hev vorte skubba fram under merke av å vera estetiske. Det hev bore til ei estetisk yverføring frå det norskanske målhopehavet og til det breide bymålet. Det er grunn til å leggja merke til at det breide bymålet er eit talemål som dei bymålssnakkande hev eit suverent herredøme yver. Det finst knapt nokon som hadde lagt um frå breide bymålsformer til «dana» former på friviljukt grunnlag. Det norskanske målhopehavet hev dessutan aldri havt lågare prestisje som normdanar i kultur- og nasjonsberande funksjonar enn i dei siste tjuge åri. Like fullt hev det skjedd ei estetisk yverføring frå det norskanske målhopehavet til det breide bytalemålet! No er sjølvsgåt målsituasjonen i Hordaland sermerkt, av di dei som kjem til Bergen frå resten av Hordaland og Vestlandet ikkje so lett glid inn i dialekten. Det er stor skilnad på bymann og stril.

Eg trur like fullt at ålement er det gale å snakka um dei breide by- og tettstadmåli som blandingsmål. Det er vel heller snakk um ei tilmåting av dei breide talemåli etter den estetiske normi til det norskanske målhopehavet. Det er nett det norskanske målhopehavet og det målestetiske romfangset (kapasiteten) det sit inne med, som hev forma dei breide talemåli. So lenge skriftmålet i stor mun samsvarar med talemålet til ei gruppa menneske, vil born med foreldre som kjem frå landet/bygderne trengja undan folkemålsformer frå meir upphavlege dialektvariantar av dei breide by- og tettstadmåli. Nokre vil kannahenda undra seg når eg skriv at born med foreldre tilflytta frå landsbygdi vil trengja undar upphavlege dialektvariantar av bymålet. Det er sjølvgeve at eg ikkje kann prova dette. Det er ein påstand. Eg meiner at born med foreldre som kjem frå landet, hev ring kunnskap um korleis bytalemålet hev vorte snakka til no. Dei nye bymålssnakkande er

Meld deg inn i

Ivar Aasen-sambandet

Ivar Aasen-sambandet er ein landssamskipnad som hev til fyremål å berge og dyrka det norske målet på heimleg norsk og norrøn grunn i samhøve med verket å Ivar Aasen, varna det mot uppblanding, uppløysing og avgloyming, og trottugt arbeida for at det til kvar tid og på alle umkverve kann vera ein fullgod ordleidings-reidskap for nordmenn.

Sambandet er ope for lag og einskildmedlemer.

Lagsfolk kann gjerne vera med i andre mållag.

Lagsskatt for einskildmedlemer 1993 kr. 50,-.

Postgiro 0814 20 27 209

Innmelding til kassastryren:

Ivar Aasen-sambandet

v/Torolv Hustad

Elvenesvegen 10 C

5050 Nesettun

Tlf. 05-10 15 32

det truleg som syter for dei estetiske justeringane av det breide bytalemålet. So framt det norskanske talemålet hadde vore eit daudt mål, vilde det ha vore uråd å gjera ei estetisk yverføring. Men i og med at det norskanske målhopehavet er representera i alle byar og tettstader, vil dei som hev bygdemålsbakgrunn verta farga av denne daningsuppfatningi. Det er so å segja rom for å tolka eit bymål på mange ulike måtar.

Brytingsmål

No er det dessutan snakk um ei anna form for estetisk yverføring. Visse former av det breide bymålet vert forsterka av at det kjem til fleire bymålssnakkande med foreldre som talar eller hev tala eit bygdemål. I bergensk hev eg-ikkje-mål fenge høgare status. Problemet med ei slik forsterkande estetisk yverføring er berre det at so lenge ho fell saman med ei estetisk yverføring som gjeng i leid av det norskanske målhopehavet, so vil ho aldri skapa eit samlande mål. Skal ein skapa grunnlag for eintydelege estetiske yverføringar frå norsk til norskdansk, må ein taká utgangspunkt i det høgnorske daningsideal og det høgnorske målet. Bymåli og tettstadmåli er ikkje som Magne Asknes hevdar blandingsmål. Dei er å rekna for brytingsmål. Dei brytst millom ulike estetiske måluppfatningar.

Islandsk bondeferd til Voss, Hardanger og Sogn

Ei stor ferd av islendingar hadde ei fire dagars vitjing på Voss og i Hardanger i kvitsunnehelgi. Det var ei bondeferd, og godt og vel 100 islendingar var med. Dei reiste med eit Loftleidir-fly grytidleg fredag fyre kvitsunn og kom til Flesland kl. 8³⁰ morgon. Etter nokre timars upphald i Bergen førde two store bussar islendingane til Voss der dei budde på two yvernattungsstader. 3. pinsedag, tysdag, gjekk ferdi attende til Bergen med bussar, og etter nokre timer der bar det til Flesland der flyet venta.

Det var sers stor tilslutnadt til denne Noregsferdi, og dei som var med, fekk i fyrste rekkja møta Vossabygdi, ei bygd som hev god klang på Island, ikkje minst av di so mange unge islendingar gjekk på Voss folkehøgskule i tidlegare år.

I programmet for upphaldet i Noreg var utferder i bussar. Ein dag gjekk ferdi til Ulvik i Hardanger, ein annan dag fekk islendingane møta Stalheim, Gudvangen og andre kjende stader i Nærøyfjorden i Sogn. Dei var òg innum bondegardar på Voss.

L.J.

Småsogor

1

Av Arne Horge

Me var på veg nedover Austlandet med eit lass slakteuksar i eit forskrekkeleg myrkt haustskoddevêr. Inne i fôrarhuset var det varmt og turt, men skodda la seg på framruta so vindaugepussarane laut gå, asfalten var svart av væte, og biljhuli laga ein klissande ljod. - Eg tenkte: «Når me stanar og går inn på kaféen, då tek slakteuksane til å raute. Ljoden vil snøgt tapa seg i skodda. Bak disken står ei ung bleik kvinne med store myrke augo. Ho bed meg, halvgamle mannen med vaksne born heime, ho fylgjer meg ut i bilen og bed meg skjelvande um å taka henne med, og eg vil so gjerne, men til slutt lyt eg fortelja henne at eg kan ikkje, og både høyrer me den klagande rautingi frå slaktefeet. Då vil biletet vera nett som i ein fransk film eg såg ein gong, eg trur det må ha vore på 50-talet.» - Slik tenkte eg, men til all lukke var ho diger og frodig med ljost stift hår, og me åt kafé-middag med mykje feitt, røykte og rapa nesten ljodlaust, og gjenta gav ein god dag i oss, sjølv sagt.

Det var ikkje eg som køyrdde. Eg hadde stunder til å granske møtarde bilar. Som troll med ljósande augo kom dei mot oss i skoddehavet. Eg såg på menneskebustadane attmed vegen. Kor fatigslege dei var utan lende kring seg og utan himmel. - «Revegardar», kallar bilføraren dei lange låge nymotens husi som er tufta på ny teknikk og på gamal byggjekikk. - Eg tenkte: «Han er stor på det, han, men er det hans

forteneste at han er fødd i eit lite giste kvitt hus med klatrerosor på i ein fjordarm på Vestlandet?» - Og skodda stengde for store utsyn, og eg vart vare all den fine muringi som stod atte og var leivningar frå gamlevegen, steinbru med mjuk linor, sirlege murar av kila Stein i skjeringane, og der gamlevegen gjekk rundt ein bergnabb og me før tvert gjennom, skimta eg ei rad digre stabbesteinar. Byggverk gjorde av mannehender med manneauga som rettenor og med vyrke dei sjølve funno! Det menneskjelege i kvardagen! Og kva har me fenge i byte, breidare og snøggare vegar med glinsande autovern og gråe betongmurar, samlebandsteknikk langt burte, Chaplin har synt oss moderne tider, ein eller annan gong vart me for flinke og gløymde noko viktig for framtid. «Menneskja lever ikkje berre av brød», kom eg i hug.

Ved Berg fekk me raudt ljós for fyrste gong, og medan me stod roleg, fekk eg auga på henne som eg ikkje hadde møtt på kaféen, i kvite gummiostvarar, rosa brok og gul regnjakke som høvdte til det svarte håret. Ho gjekk og leidde på ein ung mann. - «Gudskejelov!» sukka eg, og eg lagde ei velsigning kring dei attåt feit dieselrøyk då bilføraren gav gass mot grønt ljós. Og då velsigningi hadde gjort sitt, steig ho venteleg til vêrs i lag med diesellukti som eit Abeloffer åt Honom som rår for både Brødet og Klagemuren.

(Meir)

Vakraste og rikaste målet i Europa

Olav Aarflot

Olav Aarflot, Volda, hev sendt Vestmannen desse tankane etter den tyske professor Konstantin Reichardt.

«Eg har studert gamalnorsk i Tyskland i fleire år, og kom til Noreg for å læra Åmlidmålet. - Eg visste frå før at målføret her var reint og godt. Men eg må seia eg vart undren då eg høyrd Åmlid-folket tala: I mest kvart eit ord kunne eg skyna det gamalnorske målet. Og endå meir: Det norske landsmålet og Åmlidmålet var om lag det same.

Ein tredje grunn som gjorde at eg vart glad i det norske målet er den estetiske, ein grunn som kanskje berre ein utlending kan forstå: Venleiken i det norske målet!

Eg har høyrt dei fleste europeiske kulturmål, og eg kjenner, trur eg, fleire av desse måla nokså godt. Men det er vanskeleg å finna eit mål i Europa som er så vent og så rikt som det norske landsmålet.

Eg visste at Noreg har og har hatt mange store bokmenn. Men med omsyn til målføring så er det ingen diktar frå Peter Dass og til i dag som har skrive så vakkert og formfullt og godt mål som Arne Garborg. Det er berre leidt at det skal vera så vanskeleg å omskriva han til andre mål. Hans ordrikdom er veldig!

Eg er glad i det norske målet og landsmålsdiktinga. Når ein er glad i noko, vil ein ikkje teia, men tala og fortelja. Ved universitetet i Berlin har eg høve til å tala om det gamalnorske målet og den gamle norske kulturen, men - det lovar eg - eg skal finna tid nok til å tala også om den nynorske kulturen, det norske landsmålet og den rike diktinga som dette målet har fått.»

HIV UT BOKMÅLET!

Det er kva Norsk Målungsdom (NMU) meiner me skal gjera i dette landet.

Korleis me skal gjera dette kan **DU** lesa om i meldingsbladet åt NMU - EG.

EG kjem ut med seks nummer i året, og det kostar berre 120 kroner for ei årstinging. (Medlemer i NMU får bladet gratis)

TING EG OG LES UM: grunnlaget for målreisingi, organisasjonsstoff, nasjonale spørsmål i andre land, målbruk og normaltalemål, friske ordskifte, og mykje meir for målinteresserte!

JA, eg vil tinga EG

Namn:

Adresse:

Poststad:

Send åt: Norsk Målungsdom, Nordahl Bruns gate 22, 0165 Oslo, tlf: 22 36 40 43, Faks: 22 36 40 68

Frå vestmannasoga:

«Fraa By og Bygd» med målbrigde

Ved Jostein Krokvik

Henrik Krohn heldt fram med å skriva i «Fraa By og Bygd» etter han i 1874 drog til Sogndal. Me finn jamt dei mykje leselege og forvitnelege utgreidingane hans um dagnære hendingar i utland og innland, ei skriftekjø med tittel *Ute og heima*. Truleg er Krohn meister for mange av dei namnlause stykki um naturvitenskaplege emne - «han elskad naturvitenskapen», skreiv Kristofer Janson, med lag til å taka sterkt i. For sterkt iteke er det truleg ikkje når Gustav Indrebø skreiv at Krohn «levde i og for målsaki». Olav Lofthus styrde 1875-årgangen. So styrde Hans Mo 3 årgangar.

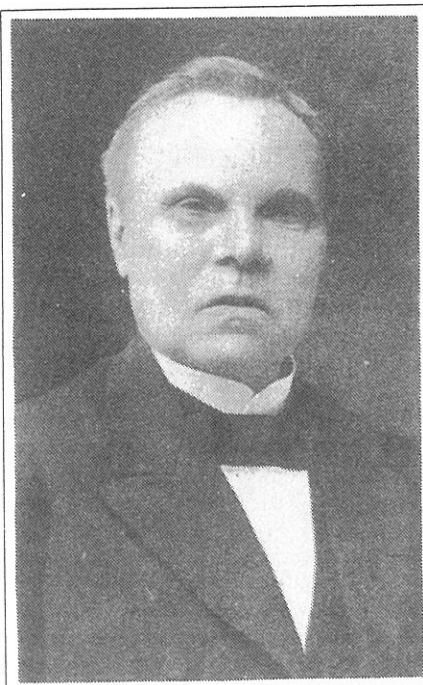
I nr. 3. av Fraa By og Bygd, 10. september 1876, hev Henrik Krohn eit brev «Til Stjorni av «Fraa By og Bygd», som me prentar her. Verdt å leggja merke til er det, i målvegen, at frå 1875 skriv både Krohn og bladet elles *den, det der* mot tidlegare *dan, dat, dar*. Det er ikkje urimeleg å sjå det i hopeheng med at Ivar Aasen hadde gjort dei same brigdi tidlegare; alt sist i 1958 tok Aasen i bruk *den, det, der*. Elles kom Aasen fram til sin endelege målsammennar i fyrste halvpart av 1870-åri, med 2. utgåva av ordboki (1873) og *Heimsyn* (1875). Dei nemnde småordi syner sterkt att i skrift. Eit anna skifte i 1875 er at no kjem Fraa By og Bygd ut i Bergen; tidlegare kom det i Bjørgvin.

Til Stjorni av «Fraa By og Bygd».

(Med Krohns skrivemåtar 1876)

Det heve ofta, og visst med god Grunn voret sagt, at Samarbeidet i Maalsaki alt fraa den Tid ho kom upp inkje heve voret det beste. Austmenner og Vestmenner hava liksom ikkje rott same Baaten. Naar eit Tiltak vardt gjort, som var høvelegt og til Gagn fyre Saki, laut det stundom sakna den Studning, som just turfest, soframt det skulde faa den rette Vegt. Folk hava fulla til dessa tenkt for litet paa den Regel, at det er naudturvelegt i kvar einaste Aalmenningsakat samna dei einskilde Krafter til samfeldt Arbeid, naar Saki skal siga fram med si rette Tyngd og naa til Endemalet.

Men at no «Fraa By og Bygd», utgjevi av Vestmannalaget i Bergen, ogso er vordi Lesnad fyre Medlimerne i det norske Samlag i Kristiania er eit gledelegt Merke paa, at Saki er naadd eit Stykke lenger fram og at det tek til at koma i det rette Lag

Hans Mo styrde «Fraa By og bygd» i 1876

med Samvinna. No stend det berre tilbaka at faa dei skriveføre Folk til at leggja sin Hug paa Tidskrifti, at faa deim til at stydja paa sin Maate ved at senda inn høvelege Skriftstykke, so at Tidskrifti kunde faa den rette Liten og Toneskiftet, som me alle vita at ho kunde faa, naar alle skriveføre Maalmenner vilde kjenna seg skyldige til at vera med i Arbeidet. Det vilde inkje vera som det skulde, naar Skrivingi berre skulde verda lagd paa nokre faae Bergensmenner, alt um dei ogso kunde sjaa seg syn med at fylla Skrifti. «Fraa By og Bygd» turste no vera Møtestaden fyre alle deim i By og Bygd, som hava nokot godt at bera fram fyre Folket og Maalmannsflokken. Det var Meiningen med desse Raderna at minna Folk um detta og driva deim til at gjera si Skylda til Hugnad baade fyre seg sjølv og andre. Det er vel verdt, at kvar og ein i Maalmannsflokken gjerer sitt til, at ei norsk Tidskrift, som no er inne paa sjauende Aargangen, kann verda so god som mogelegt og eit Samningsband fyre Maalsaki.

Stedje i September 1876.
Henrik Krohn.

Aasens standardmål

Um Aasen-målet - det nasjonale standardmålet hans - er det skrive mangt, og ikkje alt like rett. Ivar Aasen skreiv alltid i-mål, um den saki var han aldri i tvil. Nyttar han amål, var det rein dialekt-skriving - som «Fem Viser i søndre Søndmørs Almuesprogs» Eikset, Volda, 1843.

Aasens umsetjing frå norrønt av *Fridtjofs Saga* kom tidleg på hausten 1858. Her freista Aasen seg lengst i gamalnorsk leid. Han skreiv m.a. *dan, dat, dar*, slik han òg hadde prøvd seg med tidlegare. Nøgd var han ikkje. Alt same året valde han *den, det, der*, m.a. då han melde *Ny Hungrvækja* i *Dølen* 26/12-1858. Desse formene heldt han so fast på. Henrik Krohn og vestmannatidsskriftet *Fraa By og Bygd* fylgde etter i 1875. Midt på 1870-talet hadde Aasen funne den endelege formi si, med t.d. umsetjingi *Songen um Klokka* (1870), *Norsk Ordbok* (1873), *Heimsyn* (1875). Same formene heldt han på sidan. Men målet tolde framleis brigde «i småting», skreiv Aasen.

DAG OG TID

Grundige og viktige
artiklar -
slik dei står skrevne i
Dag og Tid -
vert lesne og verdsette.
Folk skumles ikkje
Dag og Tid.
Dei les henne.
Dei har tillit
til henne.
Dei handlar.
Er det ikkje ei slik
avis du òg vil lesa?

DAG OG TID A.S.
Karl Johansgt.13
0154 Oslo
tlf.: 02- 11 14 55
Faks: 02- 41 42 10

JA, eg ynskjer å tinga Dag og Tid:

- 1/1 årsting kr. 420,-
 1/2 årsting kr. 225,-

Namn: .....

Adr.: .....

Postnr.: ..... Poststad: .....

Telefon: .....

Ubunden vekeavis

Kappleiken skapte ei ny tid for hardingfela

Ole Bull Akademiet med storfeld Grieg-konsert

Av Ludv. Jerald

Grieg-året var i full gang, alt fyrr Festspeli i Bergen opna. Og Ole Bull Akademiet på Voss hadde i samarbeid med Griegjubileet, Det hanseatiske museum og Schøtstuene på Bryggen i Bergen skipa ein konsert av sjeldsynt slag. Programtelen var «Edvard Grieg og folkemusikken vår». Det vart ei historisk attersyn, mest 100 år attende i tidi. Der det krinsa um den fyrste kappleiken vestanfjells, den som Vestmannalaget skipa i Urði hjá kunstnarparet Frida og Olav Rusti den 16. mai 1896.

Dei historiske Schøtstovone gav ei fin råma kring konserten, og dei var fullsette av ein konsertlyd som var levande interessert. Styreformann Arnfinn Kyte baud folk velkomne, og Jostein Mæland gav ei framifrå god historisk attersyn. Han peikte på kor viktig det var at ein dei fremste kultursamskipnadene, Vestmannalaget, baud inn til kappleiken. I det laget samlast ein kulturell elite av folk som vilde reisa det norske. Kjøpmannen Arnfinn Johannessen var den fyrste idégevaren, og i domsnemndi sat dispasjør Frantz Beyer, konsul Jon Grieg og kapellmeister i Harmonien Johan Halvorsen. Det var ei sers kunnig domsnemnd, og denne fyrste kappleiken i Vestmannalaget vart inngangen til ei ny tid for det nasjonale festspelet.

Fru Bolette C. Pavels Larsen.

(Teikna av Olav Rusti)

Dei fremste spelemennene møtte, og mange andre spelemener leita etter kvart fram att dei vanvyrde felone sine. Austlandet kom òg med.

Jostein Mæland nemnde den framifrå gode skildringi av fyrste kappleiken som Polette C. Pavels Larsen skreiv i «Folkebladet» like etterpå.

Og so las skodespelear Frode Rasmussen den fargerike skildringi, og spelemennene kom fram og spela two slåttar kvar,

plent som i 1896. Sunnfjord, Nordfjord, Sogn, Hardanger, Vossaveldet mynstra. Og denne skifteverknaden millom upplesing og spel gjorde at me kjende oss førde attende - mest 100 år. Dei fremste spelemenn mynstra i 1896. Og det var sanneleg dei fremste som var med på denne konserten til Edvards Griegs minne òg. Dei er *meisterspelemenn* alle: Sigmund Eikås frå Jølster i Sunnfjord, Knut Hamre frå Granvin i Hardanger, Arne Sølvberg frå Fjelli i Nordfjord, Lars Skjervheim og Leif Rygg frå Vossaveldet, og Håkon Høgemo frå Årdal i Sogn. Sistnemnde slutta av med «Eldegardsfossen» og «St. Tomasklokone på Fillefjell».

Midt i detterike spelprogrammet las Frode Rasmussen frå Bolette C. Pavels Larsen at sogeskalden Per Sivle var med på kappleiken og at han las two av sine mektige sogekvad. Og no fekk me høyra Sivles sambygding, Jostein Mæland, lesa dei same kvadi: «Dei låg attum Svolder» og «Vardevakt».

Alle dei medverkande vart lenge og hjarteleg hylla då dei kom samla inn att på golvet. Og frå salen tok Ludv. Jerald ordet og hylla og takka Ole Bull Akademiet og kunstnarane. Me hev vore med på ei sjeldsynt ferd attende i soga, yver mest 100 år. Me hev hørt fullkome spel, me hev fenge ei framifrå attersyn av Jostein Mæland, og Frode Rasmussen hev lese Bolette C. Pavels Larsen so godt at ho steig fram med si store kunna um spelet og spelemennene på hennar tid. Og so hev Jostein Mæland tolka Sivle-kvad. Han las på ekte vossamål, og med palatal-uttale. Tenk at palatal-uttalen enno lever i norsk mål - jamvel um Norsk Rikskringkasting i lang tid hev gjort sitt beste for å tyna og drepa han, og skulen fylgjer trufast etter, med same øydeleggjungi. Godt då at me hev kunstnarar som vyrdslar arven, det hev kunstnarane på denne Griegkonserten synt at dei gjer. So hadde då Ivar Aasen rett då han ordlagde seg um Gamle-Noreg:

*Born av deim som bygde landet,
er på tuftom endå til;
garden stend i gamle standet,
bygd og bøtt som bonden vil.*

mål
og
makt

- * Mål og Makt er tidsskriftet til Studentmållaget i Oslo
- * Mål og Makt er det leiande målteoretiske tidsskriftet i målrørsia
- * Mål og Makt kjem med 4 nummer i året og kostar 90,- kr i 1993
- * Mål og Makt nr. 4/1992 har kome. Der finn du:

Det nynorske huset treng vøling av Ola Breivega
Om formatering av språk og folk av Olav O. Randen
Språkleg tradisjonalisme. Melding av K.E. Steffens: Mønstre i opplosning av Kjell Venås
Mytar og motmytar. Om "norsk" og "islands" i sogetida av Lars S. Vikør

-
- Send meg M&M nr. 4/91 **Målrørsia: Feil farge til feil tid?**, 20,- kr
  - Send meg M&M nr. 1/92 **Bymål. Norsk kulturpolitikk**, 25,-
  - Send meg M&M nr. 2/92 **Talemål**, 25,-
  - Send meg M&M nr. 3/92 **Språk på Nordkalotten**, 25,- kr
  - Send meg M&M nr. 4/92 **Nynorsk vøling eller nynorsk bøling?**, 25,- kr
  - Eg tingar M&M i 1993 for 90,- kr og får nr 4/92 gratis

NAMN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR: _____ STAD: _____

Send til: Mål og Makt, Nordahl Bruns gt. 22, 0165 OSLO

Stort 60-års kalas for sokneprest Foss

Av Ludv. Jerald

Sokneprest lic. theol. Stein Eirik Foss i Johannes menighet i Bergen fekk på 60-årsdagen sin sundag 18. juli sterke vitnemål um at han er både velvyrd og avhalden. Det var stort framnøte i den romslege Johanneskyrkja til den messa som soknepresten heldt, og mange nattverdsgjester. Og etter messa var heile lyden innbeden til «kyrkjekaffi» som vart eit storveges 60-års-dagssekskap. I det romslege Johannes menighetshus var det duka til 100 gjester. Og kjem det fleire, skal me greida det òg, vart det sagt i kyrkja.

Det kom kring 100 gjester, og hjelpsame folk i kyrkjelyden sytte for at det vart ei sjeldsynt hyggjestund. Det byrja med kaffi og smørbrød, heldt fram med helsingstalar, og deretter kom marsipankakone. Res. kap. Henry Skogvoll, nærmeste medarbeidar til soknepresten, var ein framifrå feststyrar. Han heldt greida på talarrekka, og sokneprest Foss fekk mange gode ord. Dei fyrste talarane var soknerådsformennene i Johannes menighet og St. Jakob menighet, deretter fylgte prestebør, talsmenn og talskvinnor for organisasjonar, og folk som hev tent og tener saman med soknepresten. Stein Eirik Foss vart hylla som den høgkyrkjelege presten med krav til stil, som den skrifttrugne og hjelpsame bror som tek seg av menneske og finn løysingar. Dei som sterkest understrika det høgkyrkjelege var sokneprestane dr. theol. Bernhard Eide og Lyder Bergesen. Dei var heilt på lina med 60-årsjubilanten. Og sjølvsgart vart det mange gåvor, krystallting, bøker og blomar, og tilmed nytt namneskilt til å setja på døri. Og prost Arnfinn Haram gledde lyden med å syngja gamle folketonar. Dei òg er ein rik kyrkjeleg arv ifrå farne ætter i farne tider.

Stein Eirik Foss er heilhuga med i samskipnader som arbeider på den grunnen som er lagd av Ivar Aasen. Og millom dei samskipnader som helsa honom med blomar på 60-årsdagen var òg Vestmannalaget.

*Ting Vestmannen
til ein ven!*

Bøker frå Norsk Bokreidingslag L/L

Bøker 1992:

Sunnmørsgrammatikkane av Ivar Aasen

Fyrste samla vitskaplege utgåva av alle utkasti Aasen laga til grammatikken yver sunnmørsmalet. Syner korleis Aaen gjekk fram med systematiseringi. Hefta kr 180,-.

Gudlaug Nedrelid: I Ulvekjeften. Frisk og lovande debutdiktsamling. Hefta kr. 110,-.

Olav Sande: Segner frå Sogn. Samlingane til Olav Sande frå 1890-åri i samla utgåva. Ved Andreas Bjørkum og Jarle Bondevik. Hefta kr. 230,-.

Andreas Leiro: Rundsko og kvite leistar. Folkeminne og tradisjonstilfang frå Modalen og Eksingedalen. Utgjevne ved 100-årsminnet åt Andreas Leiro (1892-1977). Ved Bjørg og Jarle Bondevik. Hefta kr. 89,-.

Nokre skjønnlitterære bøker frå tidlegare år:

Edvard Alme (umsetjing): Sakespeare-sonettor. 1918. Hefta kr. 30,-.

« « «

Byron-kvæde. 1920. Hefta kr. 30,-.

Edvard Alme var merket til den vidkjende gamle vestmannen Edv. G. Johannesen. Få bøker att.

Alv Askeland: Kyrkjeljod. Salmar 1988. Hefta kr. 115,-.

Sturla Brør's: Det norske. Dikt 1979. Hefta kr. 65,-.

Åsmund Farestveit: Klårfjell. Roman 1975. I band kr. 80,-.

Åsmund Farestveit: Berserken og mor hans. Roman 1886. I band kr. 135,-.

Gunnar Gilberg: Sjå attum. Dikt 1989. Hefta kr. 80,-.

Ludv. Jerald: Heimlandet dreg. Roman 1946. Einaste skjønnlitterære boki til Ludv. Jerald. Nokre bøker att. Hefta kr. 45,-. I band kr. 65,-.

Liney Johannesdóttir: Kvinnevegar. Roman. Umsett av Sigurd Sandvik.

1987. Hefta kr. 95,-.

Odd. L. Køve: Innbjoding. Dikt 1986. Hefta kr. 80,-.

Jostein Krokvik: Det andre romet. Novellor 1987. Hefta kr. 95,-.

Jostein Krokvik: Rømlings fotefar. Ungdomsbok 1988. Hefta kr. 100,-.

Jostein Krokvik: Det gåtefulle tårnhuset. Barne- og ungdomsbok 1989. I band kr. 108,-.

Jostein Krokvik: Galgiholm. Dokumentarroman. I band kr. 150,-.

Olav Lavik: Strofer frå Strilelandet. Dikt 1976. Hefta kr. 65,-.

Olav Lavik: Enno skin so skir ei stjerne. Dikt 1979. Hefta kr. 65,-.

Olav Lavik: Audslegt rop mot bratt fjell. Dikt 1983. Hefta kr. 75,-.

Eigil Lehmann: Lilja i dal. Dikt 1981. Hefta kr. 75,-.

Eigil Lehmann: Atturljom. Dikt 1983. Hefta kr. 98,-.

Eigil Lehmann: Ettirrakstur. Dikt 1990. Hefta kr. 140,-.

Eigil Lehmann (umsetjing): Kormaks saga. Med islensk og norsk tekst.

Teikningar av Asbjørn Brekke. 1984. Hefta kr. 120,-.

Olav Nygard: Dikt i samling. 100-årsminneutgåva med etterord av Conrad Clausen. 1984. I band kr. 145,-.

Magnus Næsse: Straum og etterbera. Roman 1986. I band kr. 150,-.

Annanias Skorpen: Takkesongar for heim og høgtid. 1979. Hefta kr. 45,-.

Ragnvald Vaage: Mannsemne. Forteljingar. Med teikningar av Magnus Hardeland. Andre utg. 1974. Hefta kr. 35,-. I band kr. 50,-.

Ragnvald Vaage: På botnen. Bitande roman. Ny utg. 1988. I band kr. 185,-.

Norsk Bokreidingslag

Postoks 2672 - 5026 Bergen-Møhlenpris

Postgiro 0809 3918844

MARØY LARS BJARNE
ELISMARKEN 14
5034 Y LAKSEVÅG
ANTALL EKS 1

ISSN 0800-8647

Idealistar

J grunnen er ikkje nemning idealist eintydeleg. Filosofisk held ein idealist ideane - åndi - for det primære, motsett ein materialist som reknar materien - det fyikalske toet - for primært. I kvardagstale er idealisten eit sjølvnyttelaustr menneskje som er viljig til å ofra mykje eller det meste for ei sak han trur er best og mest rettvis. Det er i denne siste kvardagslege tydingi eg her brukar ordet. Og eg held meg helst til målsaki.

Eg hev kjent nokre idealistar som no er burte. Sigurd Slyngstad var ein av dei. Han var frå Vatne på Sunnmøre. Gjenom eit langt liv var han lærar, og han var noko til års då eg fekk kjennskap til han. Han brann for det norske målet, det velflidlede målet, høgnorsken. Saman med Lars Festøy var han ei drivkraft bak Sunnmøre Vestmannalag. Eg var med i laget nokre år, so spurde eg Slyngstad kva som var rette lagspengane. Det var ikkje so nøgje, sa han; folk betala stundom nokre hundrad kronor, det rakk for mange år. Eller dei let vera å betala um det høvde best. Eg skyna at han sjølv dekte det som vanta av lagspengar vidare i systemet. Han kosta med eigne pengar ut Islandsk-norsk ordbok. Og sidan Færøysk-norsk ordbok. Fleire hundrad tusund kronor, gjevne med glede. Sunnmøre Vestmannalag var den oppførde bokutgjevaren. - Eg treng ikkje so mykje for eigen part. Og eg gjer med mine eigne pengar som eg vil, sa han.

Lars Festøy var fødd på Sunnmøre, men levde storparten av livet i Romsdalen. Han var lærar og klokkar, men slo seg so på pelsdyravl. Han levde og anda for eit høgnorsk mål frå ungdomen av, og han spara seg ingen umak eller kostnad for det målemnet. Saman med Slyngstad freista han reisa eit Sunnmøre Høgnorsklag. Der var han rett nok litt for tidleg ute. Han gav hundrad tusund kronor til det som vart Festøy-fondet.

Einar Stavang kjende eg hovudsakleg frå møte. Han var arbeidarpertimann, og av partifiletalet vart han vel tvinga inn på mālpolitiske vegar han snaudt alltid lika. Men alle visste kvar dei hadde han. I uppøste etterkrigsdagar klandra han rettsuppgjeren og gjekk imot straffedråp. I siste helviti av femtiåri sat eg ein gong på stortingsgalleriet. Stavang heldt eit høgnorskinnlegg, sakleg, so ekte og trurøki som det var råd å få det, utan avslag,

utan taktiske sideglint til høggårde mālreformistar i parti og på ting. Urikkande. Vestmannen studde han frå bladet tok til å koma.

Den fjerde idealisten eg skal nemna, er Ingeborg Hoff. Ho døydde no i vår, etter lang tids sjukdom. Ho var målgranskare, fødd i Brandbu. I 1949 braut ho med den departementsutpeika nemndi som fyrebudde Norsk språknemnd; Ingeborg Hoff såg kva veg det bar, ho skrämdest av ein mālpolitikk som vilde gjera staten til herre yver vitskapen og fastsetja fyreåt kva slutningar vitskapen skulde koma til! I hardaste samnorskota høyrde eg henne i Studentmållaget - ho gjekk beint imot dei koryfēane som hadde makti og førde det store ordet. Ordihennar greip. Dei var endeframme, men kom frå hjarta. Ho var eit levande prov på at ein austlending frå flatlandet kann vera glad i høgnorsk. Um nokon hev tvila på ein so innlysande ting!

Jarl

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen

Torggarden, Strandkaien 2
5000 Bergen

Laget som skogklædde Bergens fjellsidor

Bergen hev tri store 125-års jubileum i år. I januar var det 125 år sidan bokprentar Johan Wilhelm Eide starta Bergens Tidende, og i same månaden skipa bergenske kjøpmenn og kulturentusiastar Vestmannalaget, Noregs første mållag. I juni 1868 vart so Bergens Skog og Træplantningsselskab skipa. Og sundag 13. juni 1993 markerte dette selskapet 125-årshøgtidi med eit bokverk som forfattaren Jo Gjerstad hev havt hovudandsvaret for, og med «ope hus» på «Sagen» i Fjellveien der dei mange turgåarane fekk sjå diametern på den 113 år gamle grani frå Muleskogen, den gamle sagi, fine materialar, og ikkje minst det fine gamle huset frå 1700-talet som vart restaurert i 1989 og no m.a. er kontor for selskapet.

Det 125 år gamle selskapet hev ei minnerik soga. I 1872 fekk det bygt Fjellveien, og seinare fylgte Fløysvingane, Tippetue, Blåmannsveien og Kamvei. Selskapet forvaltar ei bergensk fjellverd på i alt 16 000 mål, og det hev planta ut tri millionar tre som treivst på grormæn jord og som hev skapt fjellsida og byfjelli um til ny idyll. Styreformann Hans P. Westfal-Larsen og skogmeister Axel Ingvaldsen fortalde um verksmed, og hjelparar baud på kokekaffi og vaflor.

L.J.

Bli Totalkunde hos oss!

Konkuransedyktig rente
og gode forsikringsordningar.

Fokus Bank kan gi deg ein totalgjennomgang
av din økonomi. Lån og innskot er viktige delar
av familiøkonomien og våre løysingar
er tilpassa din familiesituasjon.

FOKUS Bank